

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 400 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

VLAAMS PLEITGENOOTSCHAP BIJ DE BALIE TE BRUSSEL

HERDENKING PROF. E. M. MEIJERS

Op Zaterdag, 15 Januari 1955, had het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel, in de Assisenzaal van het Gerechtshof, een plechtige zitting ingericht waarop hulde werd gebracht aan de nagedachtenis van de grote Nederlandse rechtsgeleerde Prof. E. M. Meijers.

Dit initiatief van het Vlaams Pleitgenootschap verdient de grootste lof en de zitting is uitgegroeid tot een merkwaardige manifestatie van hoger geestelijk leven en tot een roerende hulde aan de nagedachtenis van een der meest vooraanstaande dragers der Nederlandse juridische cultuur.

De nagedachtenis van Prof. Meijers had ten volle recht op deze hulde. Niet alleen was Prof. Meijers een uitzonderlijk groot jurist, niet alleen was hij een wetenschapsman van zo buitengewone kwaliteiten dat ze hem een internationale roem hadden bezorgd, doch hij was tevens een oprecht vriend van ons land en hij heeft meer dan wie ook gedaan om de goede betrekkingen tussen Nederland en België te versterken en om het recht in beide landen te unifiëren.

Het was de plicht van de Belgische juristen hiervoor op plechtige wijze hun dank uit te spreken en het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel dient van harte gelukgewenst omdat het het initiatief van deze grootse huldezitting heeft genomen.

Tussen de aanwezigen, die de zitting met hun tegenwoordigheid vereerden, vermelden wij in de eerste plaats de Heer Minister van Justitie, Lilar, de Heer Minister van Binnenlandse Zaken, Vermeylen, Zijne Excellentie de gezant der Nederlanden te Brussel, van Harinckha thoe Slooten, en Prof. Cleveringa, die de rector der Universiteit te Leiden vertegenwoordigde. Verder de Heer Stafhouder der Balie te Brussel, Mr Charles Van Reepinghen, de Heer Wauters, Eerste Voorzitter van het Hof van Verbreking en de Heer Hayoit de Termicourt, Procureur generaal bij ditzelfde Hof, en dan verder, te lang om op te sommen, een reeks vooraanstaande magistraten, professoren der rechtsfaculteiten en advocaten.

De aanwezigheid van Mevrouw Weduwe Meijers en van de andere familieleden van de betreurde overledene verwekte bij de aanwezigen een piëteitvolle emotie.

Nadat Mr Custers, voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap, de betekenis van de vergadering had

onderlijnd, hebben twee Belgische en twee Nederlandse sprekers, om beurt, enkele facetten belicht van de zo uitgebreide wetenschappelijke werkzaamheid van Prof. Meijers.

Prof. E. Van Dievoet, van de Universiteit te Leuven, sprak over « Prof. Meijers als rechtsgeleerde ». Met zijn gevatte en zakelijke welsprekendheid gaf hij een schitterende synthese van het juridisch werk dat door Prof. Meijers werd gevestigd en deed hij er de uitzonderlijke verdiensten van uitschijnen.

Na Prof. Van Dievoet kwam Prof. J. Drion, van de Universiteit te Leiden, aan de beurt en handelde over « Prof. Meijers en het nieuw Nederlands Burgerlijk Wetboek ». Hij zette omstandig en met een overvloed van wetenschappelijke gegevens de grondgedachten uiteen die Prof. Meijers geleid hebben bij het vervullen van deze reuzentaak.

Daarna sprak Prof. L. Fredericq, der Universiteiten te Gent en te Brussel, die in het licht stelde wat Prof. Meijers had verwezenlijkt in verband met de vergelijkende studie en de pogingen tot eenmaking van het Nederlands en Belgisch recht, waarvan hij steeds de stuwende kracht geweest is.

En eindelijk werd de rij der sprekers besloten met een rede van Prof. G. De Grooth, der Universiteit te Leiden, die handelde over « Prof. Meijers als mens » en die in diepgevoelde woorden de zeer bijzondere hoedanigheden van hart en karakter bij Prof. Meijers deed uitschijnen.

Wij zijn zo gelukkig dat de vier sprekers er wel hebben willen in toestemmen de tekst van hun rede te publiceren in het Rechtskundig Weekblad.

In het nummer van vandaag zijn reeds de teksten der redevoeringen van Prof. Van Dievoet, Prof. Fredericq en Prof. De Grooth gedrukt. De rede van Prof. Drion, die wegens haar uitvoerigheid niet in het tegenwoordig nummer kon opgenomen worden, zal in een van de eerstkomende nummers van het Rechtskundig weekblad verschijnen.

Wij stellen het zeer op prijs dat aldus de Vlaamse juristen een blijvend aandenken zullen kunnen bewaren aan deze vergadering, die niet weinig zal hebben bijgedragen tot de versteviging der hartelijke betrekkingen en tot de innige samenwerking tussen de juristen van Nederland en van België.

De Redactie.

Rede van Mr J. CUSTERS

Voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap

Bij de aanvang van deze Huldezitting voor wijlen Prof. Mr Eduard Maurits Meijers weze het mij veroorloofd het initiatief genomen door het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel bondig toe te lichten.

Ter gelegenheid van zijn 70^e verjaardag in 1950 heeft gans de wetenschappelijke en meer bepaald de juridische wereld in Nederland zich eensgezind betuigd om hulde te brengen aan de uitzonderlijke betekenis van Prof. Meijers voor de Rechtswetenschap in het algemeen en de Nederlandse rechtscultuur in het bijzonder. Een afzonderlijke aflevering van het Rechtsgeleerd Magazijn Themis werd aan hem en zijn werk gewijd: het is een schitterende demonstratie geworden van de ongeëvenaarde veelzijdigheid van dezen «Grote» onder de Juristen van de twintigste eeuw, voor wie blijkbaar geen enkel domein van de rechtswetenschap besloten is gebleven.

Rechtsfilosofie, rechtshistorie, burgerlijk recht, handelsrecht, burgerlijk procesrecht, internationaal privaatrecht, notarieel recht en arbeidsrecht genoten gelijktijdig de wetenschappelijke belangstelling van deze uitzonderlijk schrandere geest.

Veertig jaar professoraat aan de Rechtsfaculteit van de Rijksuniversiteit te Leiden hebben hem daarenboven het voorrecht gegund tal van achtereenvolgende generaties van Nederlandse Juristen te vormen en te richten.

Zijn hooggewaardeerde wetenschappelijke werken en zijn talrijke bijdragen in vakbladen alsmede zijn zo beroemde annotaties van arresten en vonnissen zijn de blijvende en waardevolle getuigenissen van het vruchtbaar aandeel dat de geleerde heeft willen nemen in de rechtsvorming langs rechtsleer en rechtspraak in eigen land.

En alsof deze fenomenale werkkraft nooit te verzadigen was, ontving en aanvaardde Prof. Meijers in 1947 van de Nederlandse Regering de eervolle opdracht te zorgen voor een algehele herziening van het Burgerlijk Wetboek.

Dit, zijn belangrijkste levenswerk, heeft Prof. Meijers niet mogen voltooien. De stoot tot de vernieuwingspoging is echter van hem uitgegaan en hij heeft die poging gans alleen een eindweegs verwezenlijkt.

Amper zes jaar geleden — haast dag op dag — en wel op 20 Januari 1949, had er in de promotiezaal van de katholieke Universiteit te Leuven een plechtigheid plaats ter gelegenheid van de overhandiging aan Prof. Meijers van het diploma en de eretekenen van het Doctoraat honoris causa in de Rechtsgeleerdheid van deze Universiteit.

Prof. Meijers hield er een doctorale rede, waarvan het slot luidde als volgt:

«Het is *niet* juist dat men moet zeggen: het komt er niet op aan wat het Wetboek zegt, als het maar *oud* is.

»U mag van alles zeggen: het komt er niet op aan wat hij zegt als hij maar *oud* is. U mag het zelfs zeggen van Eredoctoren maar zegt U het niet van het Burgerlijk Wetboek.

»Wij moeten hebben een Wetboek dat jong en krachtig is maar dat tot ons preekt als een oud en wijs man; met een bezonken oordeel onbewogen voor

de bruisingen en stromingen van het vergankelijke ogenblik.

»Dat is hetgeen wat mij bezielt. En ik weet, het is een taak die te hoog misschien is en ik kom daarom terug op hetgeen ik in het begin zei, dat ik waarschijnlijk ook niet het einde ervan zal zien.

»Maar het streven naar een dergelijk doel is alleen het streven waard.

»Met een variante van een bekend gezegde zou ik zeggen: *Pereat dum serviat jus.*»

De toekomstige Nederlandse Codex zal ongetwijfeld de blijvende stempel dragen van zijn gezagvolle persoonlijkheid.

* * *

De gestalte van Prof. Meijers, waardig dienaar des Rechts, reikt echter ver uit boven de grenzen van het eigen land.

De rechtsontwikkeling in alle Europese landen volgde hij steeds met een levendige belangstelling.

België genoot hierbij een bevoorrechte plaats.

Wanneer na de oorlog, in het kader van de Benelux politiek in de lage landen, het probleem van een inniger samenwerking op velerlei gebieden gesteld werd, was Prof. Meijers, als overtuigd voorstander van de nieuwe stroming — onmiddellijk bereid om actief mede te werken aan het streven tot eenmaking van het Recht, dat van beide zijden van de landsgrenzen tot uiting was gekomen.

Voor het vele dat hij deed in de dienst van dit nobel streven, heeft zijn nagedachtenis in België recht op een gans bijzondere hulde van waardering en erkentelijkheid.

* * *

Mij valt de eer te beurt de talrijke eminente persoonlijkheden van Nederland en België te begroeten die zich met geestdrift bij het initiatief van het Vlaams Pleitgenootschap hebben willen aansluiten. Ik zeg hun hiervoor namens het Vlaams Pleitgenootschap dank.

Gans in het bijzonder moge ik mij richten tot hunne Excellenties de Minister van Justitie en de Ambassadeur der Nederlanden, die er prijs op gesteld hebben door hunne persoonlijke aanwezigheid aan deze zitting de luister en het gezag te verlenen van hun hoge waardigheid.

De Stafhouder van de Orde van Advacaten zijn wij bijzonder dankbaar omdat hij elke gelegenheid te baat neemt om de uitingen van Nederlands rechtsleven aan de Balie van onze hoofdstad aan te moedigen en te ondersteunen.

De aanwezigheid van tal van Magistraten uit de Hoven en Rechtbanken van het ganse land met aan hun hoofd de Eerste Voorzitter en Procureur Generaal van het Hof van Verbreking, — de aanwezigheid tevens van de vertegenwoordigers van de Rector Magnificus van de Rijksuniversiteiten van Leiden en Gent, tezamen met een groot aantal Professoren uit de Rechtsfaculteit van de Universiteiten van Leiden, Brussel, Gent en Leuven, blijkt mij het symbool te zijn van de eensgezinde verering en de hoge waardering waarmede de figuur van wijlen Prof. Meijers omringd wordt in de rechterlijke en universitaire middens van Nederland en België.

Ik begroet tevens zijne Excellentie de Minister van Binnenlandse Zaken en de Hoge Ambtenaren van de

Departementen van Justitie, Openbaar Onderwijs en Binnenlandse Zaken.

Een bijzonder woord van welkom richt ik tot de hier aanwezige Nederlandse personaliteiten.

Ik betuig mijn eerbiedige sympathie aan Mevrouw Meijers en de familieleden van wijlen Prof. Meijers en dank hen om het gebaar dat zij hebben gesteld door deze huldezitting met hun persoonlijke aanwezigheid te willen vereren.

Ik druk mijn bijzondere erkentelijkheid uit aan de Professoren Drion en De Grooth, beiden Hooglerars

aan de Rijksuniversiteit te Leiden, Professor Van Dievoet, hoogleraar aan de Katholieke Universiteit van Leuven en Prof. Fredericq, hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Gent en aan de Vrije Universiteit te Brussel, om de bereidwilligheid waarmee zij aanvaard hebben als sprekers op deze huldezitting op te treden.

Ik dank tevens de Nederlandse en Belgische bladen die zich op deze zitting hebben laten vertegenwoordigen alsmede het Belgisch Nationaal Instituut voor Radio-Omroep, dat bereidwillig heeft aanvaard een klankbeeld van deze plechtigheid op te nemen.

Prof. MEIJERS als rechtsgeleerde door Prof. E. Van Dievoet

Aan uw vererend verzoek om op deze plechtige vergadering het woord te voeren voldoe ik met genoegen, hoewel niet zonder een zekere weemoed. Als jurist en als mens was ik aan Prof. Meijers zeer gehecht. Zijn heengaan heeft mij smartelijk getroffen. Vandaag, zoals de eerste dag, gevoel ik de leegte, die hij heeft achtergelaten.

Indien ik U goed begrijp, verlangt U van mij, dat ik zal trachten de vergadering nader te brengen tot de personaliteit van Prof. Meijers als rechtsgeleerde, waarbij op de betekenis van zijn wetenschappelijk werk voor België de nadruk zal worden gelegd. Ik laat dan geheel buiten beschouwing zijn streven naar samenwerking met ons, zijn wetgevende arbeid en zijn persoon, die door mijn collega's zullen worden in het licht gesteld.

De grote rechtsgeleerde, die wij vandaag herdenken, Eduard Maurits Meijers, werd geboren op 10 Januari 1880. Hij was pas drie en twintig jaar, toen hij aan de Universiteit van Amsterdam cum laude tot doctor in de rechten promoveerde op een proefschrift, getiteld Dogmatische rechtswetenschap, dat van een ongewone geestesrijpheid getuigde.

Na zijn promotie was hij een tijd werkzaam bij het Centraal bureau voor sociale adviezen van Mr M. W. F. Treub, hoofdredacteur van het Weekblad voor Notarisambt en Registratie, die vroeger in dit blad had geschreven, dat de rechtswetenschap is te zien als een onderdeel van de sociologie en dat voor alle aanstaande rechtsgeleerden een algemene sociologische vorming een allereerste eis is te achten. Meijers ondernam in opdracht van het Bureau een enquête over de Kleinindustrieën ten platten lande, hetgeen hem in persoonlijk contact bracht met de huisarbeiders in de onderscheiden gewesten van Nederland. Niet alleen ontstonden uit zijn kennismaking met de maatschappelijke werkelijkheid een zeer gewaardeerd boek over het Arbeidscontract en enkele geschriften over sociale en economische onderwerpen, maar bovendien zal het wel mede hieraan zijn te danken, dat de rechtsgeleerde Meijers nooit de praktische doelstellingen van het recht uit het oog heeft verloren; hij zelf zal schrijven, dat de rechter en de rechtsgeleerde zich dienen te plaatsen niet buiten, maar in het maatschappelijk leven.

Hierop volgde een vijfjarige praktijk aan de balie van Amsterdam, zodat de theoretische en praktische vorming van de hoogleraar zo volledig was als men haar ook maar kon wensen, toen hij in het jaar 1910 naar de Rijksuniversiteit te Leiden werden geroepen. In deze stad zal hij zich voorgoed vestigen en aan deze Universiteit zal hij, behoudens een pijnlijke onder-

breking van 1940 tot 1945, gedurende veertig jaar burgerlijk recht en internationaal privaatrecht doceren.

Hij was reeds het emeritaat nabij, toen hij de zware taak om een nieuw Burgerlijk Wetboek voor Nederland samen te stellen, op zich nam.

Hij kende geen rust, totdat, op 25 Juni 1954, zijn vele vrienden, zo in Nederland als daarbuiten, met ontroering zijn schielijk overlijden vernamen.

Gedurende meer dan een halve eeuw heeft Meijers zich toegelegd op de rechtswetenschap; hij werkte verbazend vlug en bezat een ontzaglijke werkkraft. Zijn geweldige productie omspande de algemene rechtsleer, de rechtsgeschiedenis, de burgerlijke rechtsvordering, het internationaal privaatrecht en culmineert in het burgerlijk recht.

Het is mijn bedoeling u, aan de hand van zijn voornaamste werken, een vluchtig beeld te schetsen van de schier universele, zeer oorspronkelijke en zeer scherpzinnige rechtsgeleerde, die hij was.

Meijers heeft nooit opgehouden over de *methode van de rechtswetenschap* na te denken; een deel maar van de vruchten van zijn overwegingen dienaangaande heeft hij ons kunnen nalaten. Bij de aanvang van zijn wetenschappelijke carrière staat zijn Dogmatische rechtswetenschap, terwijl zijn onvoltooid gebleven Algemene Leer van het Burgerlijk Recht een werk is van zijn rijpe leeftijd; samen vormen zij een sluitend geheel.

Ik meen zijn hoofdgedachten, bij benadering, als volgt te kunnen samenvatten.

De dogmatische rechtswetenschap, d.i. de rechtswetenschap zoals deze werd beoefend door de Duitse geleerden der XIXe eeuw, uitsluitend met behulp van de wetten der logica, is onvruchtbaar gebleken; haar praktische resultaten waren schraal en dan nog dikwijls geheel in strijd met wat de praktijk van het leven eiste. Rechtsbegrippen, afgeleid uit wettelijke bepalingen, zijn nuttig voor de samenvatting van de rechtsregelen en de ordening van deze regelen, maar zij hebben geen rechtscheppende functie te vervullen. Meijers waarschuwt meermaals voor overschatting van het rechtsbegrip en voor het gevaar om vragen, die door de wet niet zijn beantwoord, te willen oplossen door een zuivere deductie, uitgaande van de wettelijke constructie.

« Rechtstoepassing, zo schrijft hij, is steeds voor een belangrijk deel een teleologische ontwikkeling van het recht uit de daarmede te bereiken doeleinden. Hiermede is tevens de noodzakelijkheid voor de jurist aangetoond om deze doeleinden te bestuderen en met de formele rechtselementen in één wetenschap te verenigen. »

Dit besluit is van grote betekenis: zowel in Nederland als ten onzent werken de rechtsleer en de rechter nog al te dikwijls met rechtsbegrippen, om te besluiten tot het al of niet erkennen van in de wet niet uitgedrukte rechtsregelen.

Ook wanneer men de rechtsbegrippen herleidt tot hun ware taak — samenvatten en ordenen — behouden zij hun belang. Voor Meijers alleszins. Een heel boek heeft hij besteed aan het bestuderen van de algemene begrippen van het burgerlijk recht. Wij mogen er niet aan denken, hem vandaag op dit terrein te volgen, hoe belangwekkend zijn onderzoek dan ook is: men leze b.v. na, wat hij schrijft over de deelbaarheid van de meeste voor onsplitsbaar gehouden begrippen, over de vaak voorkomende omstandigheid dat een definitie niets anders en niets meer geeft dan de omschrijving van het normale geval, over de rechtsplicht, over de rechtspersoon « omtrent welke de rechtsleer een onafzienbare rij van misverstanden en logomachia's heeft geschapen », over het zakelijk recht, e.z.m. Het boek bevat een schat van scherpzinnige en genuanceerde beschouwingen.

De eindindruk is wel deze, dat de algemene rechtsleer er nog niet is in geslaagd, ons bepaalde termen, begrippen en definities aan de hand te doen, die steeds een zelfde heldere en scherpe voorstelling voor de geest roepen.

Hoe staat Meijers tegenover het probleem van de wet en de overige bronnen van het recht? Wegens het onvoltooid blijven van zijn Algemene Leer, moeten wij ons met enkele fragmentaire mededelingen tevreden stellen. Wel weten wij, dat hij aan het doel van de wet en het te bereiken resultaat de voorrang geeft boven de uitkomst van zogenoemde logische procédés; dat hij aan de rechtshistorie en de rechtsvergelijking een groot gewicht hecht, zullen wij nog zien; voor het overige zou alleen een systematisch onderzoek van al zijn geschriften ons volledig kunnen inlichten over de interpretatiemethode die de zijne is.

De wet is niet de enige bron van het recht. Sommige onderwerpen heeft zij helemaal niet geregeld, andere onvolledig; daarnaast zijn er gevallen, waarin zij uitdrukkelijk de rechter vrijlaat, naar eigen zelfstandig oordeel te bepalen wat recht is. Volgens welke methode zal nu de rechter deze vrije rechtspraak uitoefenen? Zeker niet met behulp van uit de wet afgeleide begrippen. Hij zal de tegenstrijdige belangen onderling vergelijken en tegen elkaar opwegen; daarbij zal hij steun vinden in zijn rechtsgevoel; deze methode vergt oefening, ervaring en kennis van het leven.

Meijers heeft een academische rede gewijd aan de betekenis der burgerlijke wet in de huidige samenleving. Daarin constateert hij, dat veel recht besloten ligt in standaard-contracten, in professionele gebruiken en in de gevestigde rechtspraak, gevolgd door de rechtspraktijk. Naar zijn oordeel levert de overwoekering van de wet door allerlei recht van diverse oorsprong, voor de rechtszekerheid ernstige bezwaren op. Zijn conclusie luidt dan ook zo, dat de wet dient te blijven het hoofdbestanddeel van het burgerlijk recht.

Mr S. J. Fockema Andreae verhaalt hoe Meijers tot de rechtsgeschiedenis is gekomen. « Niet om de historie op zich zelf... Hij voelde zich er toe gebracht door het bestuderen van actuele vraagstukken. De drang tot afronding, tot vervolmaking, deed hem geen genoegen nemen met die halve antwoorden die in de gangbare werken op historische vragen plachten te worden gegeven. Ook hier wilde hij voluit weten,

kennen; en het verworvene aan anderen mededelen. »

Het begon met de geschiedenis van het internationaal privaatrecht en strafrecht in Frankrijk en in de Nederlanden; — en Meijers werd een der beste kenners van de glossatoren, de postglossatoren en de canonisten. Het vervolgde met opsporingen over het oude erfrecht; — en het werden vier boekdelen, waarvan drie over het erfrecht van onze provinciën.

Meijers beoefende nu meer en meer de rechtsgeschiedenis om haar zelfs wil. Een aantal historische bronnen: de *Observationes tumultuariæ* van Bijnkershoek, de *Memorialen* van het Hof van Holland, Zeeland en West-Friesland, de *Costumen* van Cambrai, St.-Amand, Verdun en Metz, de *Inleidinge* tot de Hollandse Rechtsgeleerdheid van Hugo Grotius en nog meer andere werden door hem, meestal in samenwerking met taalkundigen, kritisch uitgegeven, de laatstgenoemde, heruitgegeven.

Zijn meest omvattend werk, het *Ligurische erfrecht*, waarvan vier delen zijn verschenen, is voor hem een teleurstelling geworden. Het kon gewaagd voorkomen, wanneer Meijers uitging van de hypothese dat het erfrecht van menigvuldige gewesten, ook in de Nederlanden, herkomstig is van een oude volksstam, de Liguriërs, die vóór de Germanen onze streken hadden bewoond om naderhand naar het Zuiden te verhuizen. De vraag is maar, of zijn conclusie historisch verantwoord is. De « science officielle », zoals hij zelf haar eens heeft genoemd, heeft het werk noch aanvaard, noch weerlegd, zij heeft het genegeerd. Een wetenschappelijke houding kan men zulks bezwaarlijk noemen.

Dit staat in elk geval vast: wij blijven Meijers zeer dankbaar voor de drie rijk gedocumenteerde boekdelen, waarin hij, op grond van menigvuldige en langdurige nasporingen in onze eigen, door ons nog steeds te zeer veronachtzaamde archieven, het oude erfrecht en het oude huwelijksgoederenrecht van Brabant en van Oost- en West-Vlaanderen heeft beschreven. Voor ons althans is zijn *Ligurisch erfrecht* een aanwinst van blijvende waarde.

Meijers heeft met zijn eigen werk, met het *Tijdschrift voor rechtsgeschiedenis* en met zijn *Rechtshistorisch Instituut te Leiden*, de Nederlandse rechtsgeschiedenis een niet geringe luister bijgebracht.

Op het gebied van het *burgerlijk procesrecht* is zijn naam verbonden aan het *Kortgeding*. Hij voltooide een onafgewerkt gebleven boek van de Amsterdamse advocaat Caroli over dit onderwerp; vóór enkele jaren publiceerde hij een tweede druk, die als een nieuw werk kan worden beschouwd. Beide hebben in de Nederlandse rechtsliteratuur een bevoorrechte plaats verworven. Omtrent de eerste druk schrijft onze geleerde: « Caroli heeft een machtig impuls gegeven. Zijn werk dient een monument te blijven, dat men raadplegen moet om een indruk te krijgen hoe het recht van het kortgeding voor dien was en hoe hij die vroegere rechtspraak in haar tegenstrijdigheid en ondoelmatigheid heeft bestreden en tot zijn opvatting heeft weten te bekeren. »

De hier bedoelde ommekeer betreft hoofdzakelijk het gewichtige probleem van de bevoegdheid van de rechter in kortgeding. Het Nederlands wetboek bepaalt, evenals het onze, dat de door de rechter in kortgeding bij voorraad gewezen beschikkingen geen nadeel toebrengen aan de zaak ten principale.

Evenals bij ons had men in Nederland aan deze tekst een dubbele betekenis toegeschreven: de eerste, de enige juiste, dat een zodanige beschikking geen gezag

heeft ten aanzien van het vonnis dat door de rechtbank zal worden gewezen over de tussen partijen bestaande rechtsverhouding, over het zogenaamde bodemgeschil; de tweede, dat de rechter in kortgeding onbevoegd is om zich met dit geschil in te laten, zodat hij zich zal moeten onthouden van het verlenen aan de eiser, van een beschikking bij voorraad en hem onbeschermd zal moeten laten, van zodra de gedaagde ernstig kan beweren, dat een zodanig geschil tussen partijen bestaat. Evenals bij ons, was in Nederland «het kortgeding ontaard in een kunstmatig gewrocht» en waren allerlei strijdfragen ontstaan, met het gevolg, dat het kortgeding maar gedeeltelijk aan zijn bestemming kon beantwoorden.

Caroli had de strijd ingezet en een grote veldslag gewonnen; Meijers komt de eindoverwinning toe. Hij heeft, op historische gronden, aangetoond dat de negentiende eeuwse, uit Frankrijk overgewaaid leer, de oorspronkelijke natuur van het kortgeding heeft verloochend. Immers «het enige vereiste voor de bevoegdheid van de president was dit, dat het geschil van partijen een impasse veroorzaakte, die zo dringend een voorziening vorderde, dat een beroep op de gewone rechter niet kon worden afgewacht». Thans is de Nederlandse rechtspraak onverdeeld in deze zin gevestigd.

Dit is wel een zeer karakteristiek voorbeeld van de invloed der rechtsleer op de ontwikkeling van het recht.

En het zou voor ons rechtsleven een heel gewin betekenen, wanneer onze jurisprudentie zich in deze bij de Nederlandse mocht aansluiten.

Het *internationaal privaatrecht* bekleedde in Meijers' belangstelling een ruime plaats. Hij heeft, dit vak gedurende veertig jaar met veel succes gedoceerd. Men ontmoette hem in menigvuldige, zo officiële als niet officiële internationale vergaderingen en verenigingen, waar unificatie van het privaatrecht of van de verwijzingsregelen aan de orde was. Zijn woord genoot er groot gezag en zijn medewerking werd zeer op prijs gesteld.

In zijn hoger bedoelde Bijdrage tot de geschiedenis van het internationaal privaatrecht en strafrecht en in zijn *Histoire des principes fondamentaux du droit international à partir du moyen-âge* wordt met menigvuldige voorbeelden uit de rechtspraak aangetoond, dat onze praktijk en methode van het internationaal privaatrecht reeds toepaste, voordat de Italiaanse statutenleer en met name die van Bartolus alhier bekend werd en dat, nadien, in de Nederlandse geweten regelen zullen blijven gelden, die van de statutenleer verschillen.

Op het gevaar af, ontrouw te worden aan de beperking die mij is opgelegd, moge ik aan het hier gezegde toch toevoegen, dat het Beneluxtractaat over het internationaal privaatrecht zonder zijn grote deskundigheid en zonder zijn optimisme, niet zou zijn tot stand gekomen.

Ten slotte, een woord over Meijers' activiteit op het gebied van het *burgerlijk recht*, zijn werkterrein bij uitnemendheid. Hij schreef voor de Handleiding van Asser het deel over het erfrecht, dat in 1941 zijn vierde druk beleefde en dat door mijn collega G. De Grooth — hij neme mij deze ontlening niet kwalijk — wordt gekarakteriseerd als :

«Het standaardwerk voor de Nederlandse jurist, voorzien van een zo rijke documentatie in teksten en noten en een zo volledige vermelding van de jurisprudentie en verwijzing naar buitenlands recht, dat

het boek een onmisbare gids en vraagbaak is geworden voor iedere notaris, rechter of advocaat, die zich met erfrechtelijke problemen heeft bezig te houden.»

Toch is dit maar een klein gedeelte van de burgerlijk-rechtelijke arbeid van onze geleerde, zoals overigens de hoger besproken werken niet zijn volle betekenis op ander gebied doen kennen.

Die betekenis vermag men eerst dan te beseffen indien men rekening houdt met wat ik, ietwat oneerbiedig, Meijers' dagelijks werk zou willen noemen.

Hiermede bedoel ik niet zozeer zijn onderwijs, al wordt dit ten eerste geroemd en al ontmoet men in alle Nederlandse juridische kringen talrijke leerlingen van hem, die er trots op gaan, bij hem onderricht te hebben genoten of onder zijn leiding te hebben mogen arbeiden.

Evenmin denk ik daarbij in het bijzonder aan zijn praeadviezen en zijn overtalrijke artikelen, steeds oorspronkelijk en merkwaardig, die hier, bij gebrek aan tijd, onbesproken moeten blijven.

Zijn dagelijks werk, het waren de vele honderden annotaties bij arresten van de Hoge Raad, waarin hij de rechterlijke uitspraken kritisch onderzoekt, niet slechts naar hun leerstellige juistheid, maar ook steeds naar hun praktische doelmatigheid. Deze annotaties vormen een rijke verzameling van weldoordachte adviezen over de meest verschillende, door het leven opgeworpen vragen op het gebied van het privaatrecht in de ruimste zin.

Zijn dagelijks werk, het waren de menigvuldige rechtsvragen, waarmede het notariaat zich wendde tot de redactie van het Weekblad voor Privaatrecht, Notarisambt en Registratie, om gerezen moeilijkheden op te lossen, en die door Meijers werden beantwoord. Een idee van het belang van deze activiteit voor de praktijk krijgt men, wanneer men verneemt dat Prof. R. D. Kolléwijn, van 1912 tot 1950, alleen voor het internationaal privaatrecht, niet minder dan 256 antwoorden telde.

Het past een buitenlander niet, een oordeel uit te spreken over de invloed, die Meijers op de rechtspraak en op de rechtspraktijk van zijn land heeft uitgeoefend. Maar dit mag ik aan de vergadering toch wel mededelen, dat de Nederlandse juristen het eens zijn, om die invloed zeer hoog aan te slaan.

Dat hij door iedereen wordt beschouwd als de eerste Nederlandse rechtsgeleerde van deze tijd heeft nauwelijks te worden gezegd.

Thans kan ik besluiten.

Meijers heeft zijn superieure geestesgaven en zijn gehele werkkraft geschonken aan de rechtsgeleerdheid en aan het verlichten van de rechtspraktijk, met een nooit falende volharding, vijftig jaar lang. Toch was hij niet blind voor de schaduwzijden van zijn studievak.

«Maar, zo verklaart hij, de rechtswetenschap blijft dit op de andere wetenschappen voor hebben, dat zij zich bezighoudt met datgene, wat den mensch in zijn hogere aspiraties het naaste staat : de gerechtigheid. De onvolkomenheid zijner kennis mag den jurist niet ontmoedigen; zij doet slechts het echt menselijke karakter zijner wetenschap duidelijker uitkomen. En ook in dat onvolkomene voelt een goed jurist door alles heen de goddelijke vlam der gerechtigheid.»

Meijers droeg in zich een vonk van die vlam; hij was, in de meest verheven betekenis van het woord, een dienaar van het recht.

Prof. MEIJERS en de éénmaking van het Belgisch-Nederlands Recht door Prof. L. Fredericq

De figuur van Prof. Meijers is bijzonder aantrekkelijk door haar volmaakte veelzijdigheid.

Niet alleen was hij een vermaard rechtshistoricus, niet enkel maakte zijn scherpzinnigheid, zowel in de analyse als in de synthese, van hem een gezaghebbend commentator der wetten en eens soms geducht criticus van vonnissen of «arretist»; hij bezat insgelijks de aanleg voor waarneming en verbeelding, die toelaten opbouwend werk te verwezenlijken.

Dank zij zijn scheppende geest was hij ook een man van de daad, en, indien ik het zo zeggen mag, een stuwkrachtig beoefenaar van de toegepaste rechtswetenschap.

IJverde hij niet onverpoosd zowel op nationaal als op internationaal gebied, om de ontwerpen, die hem nauw aan het hart lagen, in het positief en levend recht in te schakelen, toen de dood hem verraste?

Prof. Drion heeft U gesproken over Meijers als herziener van het Nationaal Nederlands Burgerlijk Wetboek; mij werd de eervolle taak toebedacht zijn rol te herdenken als stichter en bezieler van de Belgisch-Nederlandse samenwerking in zake eenmaking van de rechtsterminologie en van het recht. Stellig is de mij daarvoor toegemeten tijd ontoereikend. Maar het ware toch al te onbillijk in deze vergadering geen hulde te brengen — laat ze dan onvoldoende blijven! — aan de rijkdom der wetenschap, aan de kracht van de zo heldere als methodische geestesgaven, die Prof. Meijers onbaatzuchtig in de dienst stelde van zijn ideaal van internationale samenwerking.

* * *

Na de omwenteling van 1830 hebben, onder de drang der gebeurtenissen en onder de druk van uiteenlopende behoeften, onze nationale wetgevingen afwijkende wijzigingen ondergaan en heeft de rechtspraak zich in een eigen richting ontwikkeld, zodat in beide landen, plaatselijke verscheidenheden ontstaan zijn, gesteund op nationale opvattingen, die men — de ervaring leert het — maar al te vaak slechts met tegenzin prijs geeft voor die van anderen.

Beter dan wie ook kende Prof. Meijers de hindernissen en hun oorzaken, bij een hereenmaking van het recht. Die moeilijkheden zullen hem nochtans niet doen afzien van zijn opzet, maar wel hem aansporen tot omzichtigheid bij het streven ernaar. «Wat het resultaat van ons overleg zal zijn», aldus sprak hij op 19 September 1947 (op de stichtingsvergadering van de vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland ⁽¹⁾), «is moeilijk te zeggen. Het ideaal is zeker: het bereiken van een grotere overeenstemming in het werk van Noord en Zuid. Bij dat streven zullen wij minder tegenstand ondervinden van het recht dan wel van de rechtsgeleerden. Rechtsgeleerden zijn door hun dagelijks werk altijd tot conservatisme geneigd; zij hechten aan hun huis- en wetboeken — en nog meer aan hun bloemenhof — de jurisprudentie. Het is daarom een goed iets, dat wij bescheiden beginnen, min of meer als tirailleurs, die een onbekend gebied gaan verkennen. Beter dat uit het kleine iets groots groeit, dan dat het groots opgezette het tot niets brengt.» Dit wijs beginsel van de beperking der doelstellingen heeft altijd de grondslag geleverd van Prof. Meijers' toenaderingsactie, die reeds vóór de tweede wereldoorlog ontstond en zich ontwikkelde.

Toen hij, van 1937 af, de eerste pogingen tot samenwerking ondernam ter bereiking van groter eenvormigheid in de rechtsterminologie, had hij reeds een ruimer te bewerken terrein in het zicht. De briefwisseling, die hij toen met Prof. Van Dievoet onderhield, verraaft iets van dat plan. Zo schreef onder andere Prof. Meijers aan zijn Leuvense collega op 8 Mei 1939: «Komt het u niet geschikt voor om van de gelegenheid, dat de Nederlandse heren te Brussel zijn, gebruik te maken, om tevens een weinig vasten vorm te geven aan het plan om ongedwongen een niet officiële gedachtenwisseling te houden over enige punten van wetshervorming?»

Dit kwam Prof. Van Dievoet wel geschikt voor, en het is voor mij een gaarne gebruikte gelegenheid om hier, in het voorbijgaan, te getuigen van de bemoedigende waardering die een Belgische rechtsgeleerde van het gehalte van Prof. Van Dievoet steeds heeft overgehad voor de opvattingen en doelstellingen van zijn Leidse Collega. Van Dievoet is bij ons de schrandere pionnier en Belgische voorman van de toenaderingsgedachte geweest, steeds bereid om hand in hand met Meijers samen te werken. Het past dat onze dank hiervoor hem in 't openbaar wordt betuigd. Meijers en Van Dievoet voerden aldus voorbereidende prospectie-gesprekken, waaruit hun overtuiging groeide dat er werkelijk een nauwere band tussen de rechtsgeleerden van Noord en Zuid te leggen was. Hierop deed Prof. Meijers het voorstel enige Vlaamse en Nederlandse juristen in November 1939 te Den Haag bijeen te roepen, om er een colloquium te houden over «de gevolgen van het niet nakomen der verbintenissen in het recht van beide landen». Jammer genoeg zouden de omstandigheden de uitvoering van dit plan voorlopig onmogelijk maken.

Wat in 1939 door Prof. Meijers reeds overwogen werd, zal, echter na de oorlog een meer vaste en ruimere vorm krijgen dank zij de oprichting van twee organismen, die, alhoewel verschillend van aard, door de complementaire verhouding van hun activiteit geroepen zijn om elkaar harmonisch aan te vullen, en wel: «de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland» — private vereniging, waarvan het doel zuiver wetenschappelijk is en die gesticht werd in 1947, — en de officiële «Benelux-commissie tot eenmaking van het recht» — een weinig later door de Ministers van Justitie van België, Nederland en Luxemburg opgericht met het doel tot gemeenschappelijke positieve wettelijke regelingen te komen.

Ingewonnen inlichtingen veroorloven mij, zonder overdrijving, te bevestigen dat beide organismen grotendeels hun ontstaan te danken hebben aan het initiatief van Prof. Meijers. Krachtens de verschillende taak, die de hunne is, mag het naast elkaar bestaan van de «Vereniging» en de «Benelux-Commissie» volkomen verantwoord heten. Beide zijn noodzakelijke groeperingen en een redelijke werkverdeling onderling kan slechts de eenmaking van het recht ten goede komen en bespoedigen.

Alhoewel gesteund door de regeringen, gaat de «Vereniging» toch terug op privaat initiatief en blijft zij een privaat genootschap, een werkgemeenschap die de vergelijkende studie van het recht in België en Nederland tot voorwerp heeft. Een dergelijk onderzoek is immers onontbeerlijk om een wettelijke regeling voor te bereiden, die dan meer bepaald aan de officiële

Benelux-Commissie toevertrouwd wordt. De ervaring leert inderdaad, dat in de huidige omstandigheden, alleen enkele materies voor eenmaking vatbaar zijn en dat om deze te bepalen men eerst dient na te gaan of in ieder der Beneluxlanden een werkelijke behoefte bestaat tot een gelijkvormige regeling, en dan op welke grondslagen; men laat de ploeg immers niet in werking treden, vooraleer men een vruchtbaar terrein gevonden heeft. Hier zullen de werkzaamheden van de Vereniging zich bijzonder waardevol betuigen.

Aldus gaat de «Vereniging» met een Nederlndse en een Belgische sectie, proefondervindelijk te werk, wat helemaal in de lijn ligt van de methode eigen aan Prof. Meijers, die er de eerste voorzitter van was. In de Belgische afdeling zetelen zowel Vlamingen als Walen, want merkt Prof. Meijers niet zonder een zeker fierheid (2), «de intellectuelen van het Noorden hebben ten allen tijde voldoende Frans gekend om met hun zuidelijke broeders van gedachten te wisselen». Ieder een mag zich dus naar believen van het Nederlands of van het Frans bedienen, regel die overigens ook in de Benelux-Commissie van toepassing is.

Dadelijk, ja, met geestdrift stelt Prof. Meijers, zich aan het werk, want hij heeft vertrouwen in de toekomst. «Dat een overleg, gelijk wij hier beginnen», verklaart hij (3) «inderdaad nuttig kan werken bewijst de samenwerking der Skandinavische landen, waar alle belangrijke wijzigingen op het gebied van het burgerlijk- en van het handelsrecht in de laatste vijftig jaren door een gemeenschappelijke commissie voorbereid zijn.

Op voorstel van Prof. Meijers, die gaarne van een praktische geest liet blijken, worden de werkzaamheden voor de beraadslagingen, in de drie secties voor «Privaatrecht», «Staatsrecht» en «Strafrecht», als volgt geregeld: In elke afdeling worden twee verslaggevers gekozen, een Nederlandse en een Belgische, die met het oog op een algemene bespreking, ieder volgens welbepaalde en gelijkvormige richtlijnen, een paeadvies opmaken, zodat de vergelijking met het recht van het ander land, ook wat de details betreft, gemakkelijk wordt. Na elkaar hun verslag te hebben medegedeeld maken beide verslaggevers een inventaris op van de gelijkenissen en verschillen, en wijzen daarna gezamenlijk of afzonderlijk op de mogelijkheid, de wenselijkheid of de bezwaren van een gelijkaardige regeling van het recht in beide landen.

Die methode, door Prof. Meijers aangeprezen, heeft vruchtbare resultaten opgeleverd. Zij bracht o.m. het bewijs dat bepaalde onderwerpen geen aanleiding kunnen geven tot een gemeenschappelijke regeling, wat natuurlijk niet betekent dat de verhandeling nutteloos zou geweest zijn, wel integendeel (4).

Van in den beginne was Prof. Meijers actief bij de werkzaamheden van de Vereniging betrokken. Reeds op de eerste algemene vergadering van 19 September 1947 legde hij een prae-advies voor over «De regeling der rechtspersonen in het Nederlands recht»: een waardevolle uiteenzetting namelijk met het oog op de agenda van de zevende zitting der «Conférence de la Haye relative au droit international privé», in October 1951 gehouden.

Naast de «Vereniging» is ook de «Benelux Commissie» bedrijvig. Deze officiële gemengde staatscommissie is eigenlijk uit de «Vereniging» gegroeid, want bij de oprichting van deze laatste brachten de ministers van de drie landen het denkbeeld naar voor een organisme op te richten dat nut zou kunnen halen uit de reeds door haar gedane wetenschappelijke bevindingen. De nieuwe stichting kwam op 17 April 1948 tot stand, met als opdracht namelijk: «te zoeken

naar de middelen en mogelijkheden om eenvormigheid in de beginselen en overeenstemming in de juridische oplossingen tot stand te brengen, alsmede eventueel aan de drie ministers voor te stellen zulke beginselen of zelfs zulke wetteksten in hun onderscheiden wetgevingen te doen aannemen, waardoor op een bepaald gebied eenvormigheid of zelfs eenmaking van het recht wordt bereikt.»

Prof. Meijers behoort ongetwijfeld ook tot de animators van de Benelux-commissie en het is opvallend dat bij de aanvang van haar werkzaamheden, die commissie zijn ontwerp voor «het internationaal privaatrecht met toelichting voor Nederland», als onderbouw van haar regeling heeft aanvaard. Hieruit is twee jaar later het verdrag tussen Nederland, België en Luxemburg gegroeid, dat op 11 Mei 1951 te 's-Gravenhage gesloten werd en waarbij een eenvormige wet betreffende het internationaal privaatrecht tot stand kwam. Prof. Meijers is een van de hoofdredacteuren geweest van het merkwaardige verslag tot toelichting van dit belangrijk tractaat.

In de algemene beschouwingen er van vindt men enkele der gedachten terug die door Prof. Meijers steeds gehuldigd werden. Deze b.v.: Het internationaal privaatrecht mag niet enkel toepasselijk zijn wanneer de wetten van de Beneluxlanden zelf ter sprake komen, doch moet ook toepasselijk zijn wanneer wetten van andere landen in het rechtsconflict betrokken worden. In het tegenovergestelde geval zouden de rechters twee stelsels van internationaal privaatrecht moeten kennen en toepassen en daarenboven zouden nog geschillen kunnen ontstaan nopens de vraag te weten welke regeling op het geschil toepasselijk is.

En nu de hoofdgedachte, die Prof. Meijers bezielde en die kenschetsend is voor zijn ethisch zo hoogstaande persoonlijkheid: «stel uw regels van internationaal privaatrecht zo op, dat zij ook in een wereldrecht niet misplaats zouden zijn.»

Hij die ver wenst te zien moet de zaken van uit de hoogte kunnen overschouwen. En dat kan Prof. Meijers met zijn waarlijk eminente begaafdheid en zijn adelaarsblik beter dan wie ook. De ruime opvattingen, die de zijne waren, wars van alle enggeestig nationalisme, schonken aan zijn mening een gezag, waarop weinig juristen kunnen bogen.

De soms merkwaardige uitslagen, door hem bekomen in zijn streven naar meer rechtskundige toenadering en wettelijke eenmaking, zijn mijns inziens, grotendeels uit te leggen door die verhevenheid van zijn standpunt en die ruimte van zijn blik.

Zijn verbazende eruditie en misschien nog meer zijn vlotte conacthouding met vreemde collega's, maakten dat Meijers de heersende internationale juridische gedachtenstromingen voortreffelijk beheerste. Hij heeft de rechte kijk gehad op de historische ontwikkeling van de maatschappij na de beide wereldoorlogen en zijn geregelde relaties zowel met de beroepsverenigingen als met de zakenwereld, laten hem toe in de schoot der Benelux-commissie praktische oplossingen voor te stellen, die van voren af aan geïnspireerd zijn door de Europese gedachte. Zonder ooit de Nederlandse belangen ook maar even over het hoofd te zien, denkt hij steeds internationaal, en daarin ligt een grote kracht.

Ter adstructie hiervan mogen twee voorbeelden, onder vele andere volstaan: op 7 Januari l.l. werd te Brussel het verdrag ondertekend betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen.

Prof. Meijers heeft een werkzaam en doeltreffend

aandeel gehad in de daarin bekrachtigde regeling, namelijk doordat op zijn voorstel het ontwerp opgesteld door het «Institut International pour l'Unification du droit privé» te Rome, tot grondslag van de gemeenschappelijke besprekingen werd genomen en dat Prof. Meijers, lid zijnde van dat Romeins Instituut, bijzonder goed op de hoogte was van wat ik zou willen noemen de ziel der buitenlandse wetgevingen.

Ander voorbeeld: De Beneluxcommissie, die op dit ogenblik een eenvormige wetgeving betreffende de verkoop voorbereidt, bespreekt een tekst door Prof. Meijers ontworpen, en die komt alweer bijzonder waardevol voor juist omdat de schrijver er zoveel mogelijk de beginselen en bewoordingen in behield, vastgelegd door de speciale commissie aan dewelke de Haagse Conferentie in 1951 last gaf om een ontwerp van een uniforme wet «sur la vente internationale des objets mobiliers corporels» voor te bereiden.

Prof. Meijers is voorzitter geweest, zowel van de «Vereniging voor de Vergelijkende Studie van het Recht» als van de Beneluxcommissie, en in die hoedanigheid ook hebben wij zijn meesterschap en zijn behendigheid bewonderd. Eerlijk, eenvoudig en vlot van omgang zonder gemeenzaamheid, leidde hij de debatten onpartijdig, zonder ooit eigen opvattingen te willen opdringen, noch te kort te komen aan de hoffelijkheid, die verdraagzame mensen kenmerkt. Behept met een verbazend snelwerkend bevattingsvermogen was hij uiterst vlug in het naar waarde schatten van een critiek en eenmaal overtuigd dat een opvatting — al was het ook de zijne niet — redelijk bleek en tot een akkoord kon leiden, klampte hij zich nooit vast aan eigen voorkeur. Hij wist dat een toegeving, op het passend moment, de hoogste kunst kan betekenen om te slagen... maar zijn vlugge, lenige en vindingrijke geest vond er meer dan eens het middel in om

de voor zijn standpunt meest gunstige oplossing te doen zegevieren!

Als huidige voorzitter van de Benelux-commissie is het mij een behoefte ook de erkentelijkheid van haar leden te betuigen aan de nagedachtenis van een harer hoofdfiguren. Prof. Meijers heeft zijn leven gewijd aan de dienst der gerechtigheid en het kruim van zijn krachten besteed om onze landen nader tot elkander te brengen.

Hij wist dat de weg lang en steil zou wezen, maar hij vertrouwde in de macht van het recht. Hij was voortvarend en moedig, maar ook geduldig, want hij was een optimist.

Gezien in het tijdsperspectief, komt het mij voor dat Prof. Meijers wel de man zou kunnen zijn, aan wie, bij de installatie op 17 April 1948, Minister Struye dacht, toen hij vroeg: «Wat is het verschil tussen het moeilijke en het onmogelijke?» en de vraag bevredigend en hoopvol aldus beantwoordde: «het moeilijke kan dadelijk gedaan worden; het onmogelijke vergt enige tijd.»

Ook Prof. Meijers zag in het onmogelijke van heden de mogelijkheid van morgen. Was hij het niet, die reeds in 1938 aan het opmaken van een gemeenschappelijke Burgerlijk Wetboek Nederland-België dacht, en die toen reeds de mogelijkheid overwoog om een aanvang te maken met de herziening van het belangrijkste deel dat het verbintenissenrecht regelt? (5) Grote mannen koesteren grootse en heilzame plannen!

(1) Zie Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland, Jaarboek I, 1947, blz. 11.

(2) Jaarboek I, 1947, blz. 9.

(3) Jaarboek I, 1947, blz. 11.

(4) Zie redevoering van Prof. Van Dievoet, Jaarboek II, 1948, blz. 15.

(5) Cfr. Van Dievoet: Het burgerlijk recht in België en Nederland van 1800 tot 1940, blz. 77.

Prof. MEIJERS als mens door Prof. G. De Grooth

Wie, zoals ik, het voorrecht had, veertig jaar leerling en bijna even lang eerst bevriend met, later vriend van Meijers te zijn, voor hem is het een vreugde des harten, bij de plechtige herdenking van zijn werk en persoon in het zo bevriende buurland te mogen getuigen omtrent deze mens, van wie als man van de wetenschap heel die wonderbaarlijke scheppingskracht is uitgegaan, waarvan wij de vorige sprekers en zovelen voor hen hebben horen gewagen.

Meijers als mens! En onmiddellijk springt dat beeld in mij op uit mijn eerste studentenjaar doctoraal in 1913, op de collegebanken: dat beeld van de jonge man, naar wie wij luisterden, onmiddellijk gespannen en aandachtig en wiens faam hem al vooruitgegaan was. Hoe wij daar, allen nog onwetend, dat ene klaar beseften: daar stond een bezielde mens, die ons doordrong van de hoogheid en ontastbaarheid van het recht, en dat in zo simpele, haast nuchtere woorden, dat er geen twijfel in ons bleef: wij ervoeren dat vóór ons stond een waarachtig mens, van hoog zedelijk bewustzijn en sterk ethisch beginsel. Een leraar, in zich dragend het onblusbare vuur van de strijder voor de gerechtigheid, niet een vuur, uitbarstend in stromen van welsprekendheid, doch één een innerlijke gloed verradend achter een beheerste gerichtheid en ingetogenheid.

Dat was, wat het eerst trof: de algehele toewijding van deze mens aan de rechtsidee, aan recht en rechtvaardigheid, en dat met de zekerheid en eenvoud van de waarachtige dienaar.

En daarnaast als tweede facet van eenzelfde wezen, zijn liefde voor de mensheid, zijn vriendschap tot de mens. Ik ervoer ze met een groepje medestudenten, in het privatissimum, dat Meijers gaf voor hen die hij enthousiasmeerde. Wij leerden daar veel, maar veruit het kostbaarste dat wij meekregen, dat was begrip voor zijn volle menselijkheid en de grote kracht van zijn persoon in dienst van het algemeen welzijn, juist die wezenstrek, die voor velen is verborgen gebleven, en die alleen zijn naasten, zijn vrienden en zijn toegewijde leerlingen kennen. Verborgen voor vele anderen, omdat Meijers bescheiden, ingetogen en uiterlijk onbewogen als hij was, en wars van elk betoon en dikdoenerij, in zijn wezen door de grote massa's niet onderkend werd, daar slechts gold als de grote geleerde. Wie echter het voorrecht heeft gehad hem als mens te leren kennen, door de uiterlijke verschijningsvorm heen, die heeft telkens en telkens weer zijn warm medeleven, zijn belangstelling en zijn vriendschap genoten, die herinnert zich de fijne humor van zijn sobere woorden en de tinteling van zijn ogen in de vreugde om anderen. Hoezeer paste bij deze mens zijn levenswerk, ja, hoezeer vloede het uit zijn wezen voort!

Hij was in waarheid dienaar van het recht en hij was dat allereerst voor hen aan wie hij het recht ex officio had te doceren, zijn studenten. Met welk een nooit aflatende energie wijdde hij zich aan deze taak, die hem als mens tot jonge mensen een vreugde was. Wat deed hij niet al voor dat onderwijs. Hij bezorgde

gedrukte syllabi voor de college-onderwerpen, hij gaf veel privaatstima, stimuleerde het deelnemen aan disputen en pleitgenootschappen, en nam de leiding daarvan op zich, hij zette aan tot wetenschappelijk onderzoek en richtte dat, hij stond altijd klaar om de afgestudeerden te helpen aan een begin van een maatschappelijke loopbaan.

En ook daarna bleef hij contact met zijn oud-leerlingen onderhouden. Met hoeveel vreugde denk ik terug en ongetwijfeld velen met mij, aan dat maandelijks bijeenkomend dispuutgezelschap van bij hem gepromoveerden, in mijn tijd een vijftiental, van wie ieder zoveel mogelijk zorgde geen bijeenkomst te missen. Wij kwamen uit Enschedé, uit Deventer, uit Arnhem en Breda, uit Rotterdam, Amsterdam of Utrecht, naar Leiden, naar de Boerhavelaan, naar Meijers' studeerkamer, naar onze leermeester en vriend in en na onze studie, en bespraken de problemen door Meijers aan de orde gesteld, terwijl Meijers zelf met één enkel woord, één enkele aanduiding, de juiste koers bepaalde, zich overigens zoveel mogelijk op de achtergrond houdend.

Eenzelfde terughoudendheid placht hij te betrachten t.o.v. de leerlingen, die onder zijn leiding een proefschrift schreven. Zij merkten niet veel van hem, zij moesten het zelf doen. Eens in de drie vier maanden een kort briefje, als hij moeilijkheden vermoedde, van «kom eens praten, hoe staat het?» 't Gesprek dat dan volgde verwarmde en hielp weer op weg. Je wist zijn steun en durfde 't weer aan.

Ik herinner mij nog zo'n bezoek. Op de studeerkamer, de hele vloer bezaaid met W.v.h.R., rechtsgeleerde weekbladen en te midden daarvan Meijers op de grond, half zittend, half liggend: «Kijk, hier heb ik 4 arresten op uw probleem betrekking hebbend, alle ongepubliceerd in de officiële periodieken.» En hij haast nog gelukkiger dan ik! Maar dan moest je zelf weer verder, trok Meijers zich terug in zijn bescheidenheid en gelijkmoedigheid.

Inderdaad, in die gelijkmoedigheid, die ingetogenheid en waardigheid naar buiten, enerzijds, en in zijn offervaardigheid, vriendschap en humor, naar binnen, zijn liefde tot de mensen, anderzijds, daarin en daarmee is de mens Meijers getekend, los van recht en rechtswetenschap. Daarin gedijsde zijn universele belangstelling tot vaak alomvattend weten en verstaan van de dingen van de menselijke geest, van wiskunde, sterrekunde, filosofie en economie tot de schone kunsten: letterkunde, schilder- en beeldhouwkunst: de mens en de maatschappij in al hun facetten. Behoudens misschien het facet: mens en melodie. Dat was, voor zover ik weet, de enige cultuuruiting waarin zijn alomvattendheid de uitzondering vond die elke regel kent.

Dit, zijn wezen, nu vindt zijn afspiegeling in zijn conceptie van datgene wat zijn levenskunst en levens-taak is geweest: recht en gerechtigheid.

Ik sprak u al van de bezieling, waarvan zijn lessen aan zijn studenten getuigden. Uit zijn publicaties zou ik nu voor u de volgende uitingen willen citeren, stammende respectievelijk uit het begin, het zenith en het einde van zijn 40-jarig hoogleraarschap.

Uit zijn entree-rede: de taak der rechtswetenschap t.a.v. de vrije rechtspraak in 1916:

«Moge ik eraan meewerken u te vormen tot mensen die het recht liefhebben en het onrecht haten; die steeds het doel der wetten voor ogen hebben, en die voldoende karakter en geloof in hun idealen hebben om naast het richtsnoer van de wet ook steeds dat der gerechtigheid te erkennen.»

Uit de rectorale rede van 1927:

«De rechtswetenschap blijft dit op andere wetenschappen vóór hebben dat zij zich bezighoudt met datgene wat de mens in zijn hogere aspiraties het naaste staat: de gerechtigheid.

Ook in de onvolkomenheid zijner kennis voelt een goed jurist door alles heen de goddelijke vlam der gerechtigheid. Wie niet een vonk van deze vlam in zich draagt die kan misschien een kundig wetskenner en geducht praktijzn worden, maar nooit een waarachtig dienaar des rechts.»

En dan ten slotte uit de «Algemene begrippen» dat magistrale werk, zonder enige hulp van een juridisch boek geschreven, onder de druk van het ergste onrecht dat een mens kan aangedaan worden.

«Ook bij de mens neemt men een handelingsdrang waar die noch door zelfbehoud, noch door vrees voor schadelijke gevolgen, maar slechts door een aangeboren altruïsme of door de erkenning van geestelijke waarden, die niet aan het bestaan van het erkennend individu gebonden zijn, kan verklaard worden. Zij kenschetst de mens die zich tot grotere volmaking verheft.

»Het zedelijk bewustzijn is een intuïtieve kracht die de gemeenschap mede in stand houdt en haar ontwikkeling bevordert. Zonder ons dit bewust als doel te stellen, dienen wij toch met de ethische normen juist in de dwingende vorm, waarin zij zich openbaren, de gemeenschap en leiden daarmee de menselijke samenleving tot een hogere trap van ontwikkeling.»

Aan zijn woord was zijn daad gelijk, honeste vivere suum cuique tribuere, nemini laedere, daaraan beantwoordde Meijers' levenshouding.

Honeste vivere: Toen Meijers in de bezettingsjaren het lot onderging van zovele slachtoffers van de misdadigers van het Derde Rijk, bleef in de deportatie zijn levenshouding onveranderd; ook toen leefde hij uit zijn sterk zedelijk bewustzijn, onveranderd zijn ingetogen en waardig leven. Welk een ontzaglijke zedelijke kracht en moed moet een mens bezitten om in een zaal vol mensen, allen met dezelfde duistere lotsbestemming, gelijk in het concentratiekamp, te denken aan en te schrijven over recht en gerechtigheid! Sterk als zijn ogen, die nimmer een bril nodig hebben gehad, zo sterk was zijn geest, werkende aan de wetenschap zonder enig instrument dan die geest.

Suum cuique tribuere: In Westerborg werd Meijers de beschikking over clandestien contant geld aangeboden, opdat hij het allernodigste kon aanvullen. Hij weigerde aanvankelijk, en met aandrang naar de reden gevraagd was het: Ik weet niet of ik het gezien de omstandigheden wel ooit terug zal kunnen geven.

Nemini laedere: Toen na de bevrijding ten behoeve van een volledig rechtsherstel voor de slachtoffers van de bezetting, op Meijers een beroep gedaan werd, als voorzitter van het beschermingscomité op te treden, heeft hij, ziende dat er gevaar voor onrecht en nadeel bestond, niet geaarzeld, ondanks de enorme taken, die dan al op zijn schouders rustten. En zijn machtig woord, gedragen door zijn rechtvaardigheidszin, heeft het grotelijks bewerkt dat recht is gedaan.

Meijers was een ziener en een waarachtig mens. Wat hij als ziener voor ons al in 1945 zag, zullen wij eerst over een aantal jaren zien, zijn groot werk, het nieuw Burgerlijk Wetboek.

Maar boven de dankbaarheid voor deze zieners-gave gaat de dank uit van allen, die Meijers als mens hebben leren kennen, naar die mens, die heel grote en heel gave mens: een machtig mens; Eduard Maurits Meijers.

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

1e Kamer. — 25 Juni 1954.

Voorzitter : M. Vandermeersch.

Raadsheer-Verslaggever : M. Huybrechts.

Advocaat-Generaal : Mr Mahaux.

Advocaten : Mrs Veldekens en Van Rijn.

Bediendencontract. — Verjaring bedoeld in art. 28 der wet van 7 Augustus 1922. — Terugwerkende kracht ingevolge art. 2 tweede lid, van het Wetsbesluit van 28 Februari 1947.

Noch de tekst, noch de geschiedenis van de totstandkoming van de wet van 7 Augustus 1922 laten toe de bij artikel 28 dezer wet bepaalde verjaring te beschouwen als steunend op een vermoeden van betaling. Die verjaring kan derhalve worden ingeroepen door een schuldenaar, die ontkent het gevorderde bedrag verschuldigd te zijn.

Krachtens zijn art. 2, tweede lid, heeft het Wetsbesluit van 28 Februari 1947 terugwerkende kracht wat betreft de bedienden-contracten, waarop de bepalingen der wet van 7 Augustus 1922 vroeger niet toepasselijk waren wegens de te hoge bezoldiging, zodat ook art. 28 van de wet van 7 Augustus 1922 terugwerkende kracht heeft.

N.V. Société Générale Métallurgique t/ De Voeght N.

Gelet op de bestreden beslissing, gewezen door de Werkrechtersraad van beroep, kamer voor bedienden, te Antwerpen, op 11 Augustus 1952;

Overwegende dat verweerder, bediende van aanlegster, door deze op 16 October 1944 afgedankt werd; dat hij op 18 Februari 1949 aanlegster wegens doorzending zonder opzegging tot schadevergoeding vóór de Rechtbank van koophandel te Antwerpen dagvaardde; dat die rechtbank zich onbevoegd verklaarde ratione materiae; dat verweerder op 22 November 1951 aanlegster dagvaardde vóór de werkrechtersraad, kamer voor bedienden, te Antwerpen, die de door aanlegster opgeworpen exceptie van verjaring afwees en aanlegster veroordeelde tot betaling van 50.000 frank aan verweerder; dat die uitspraak door de bestreden beslissing bevestigd werd;

Gelet op het enig middel, afgeleid uit de schending van artikelen 1, littera a, en 2, inzonderheid de tweede alinea, van het besluit-wet van 28 Februari 1947 houdend wijziging der wet van 7 Augustus 1922 op het bediendencontract, alsmede van de artikelen 28 en 29 der wet van 7 Augustus 1922 op het bediendencontract en, voor zoveel als nodig, der artikelen 2 en 2277 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden arrest beslist dat het besluit-wet van 28 Februari 1947, « dat een verjaringstermijn van één jaar heeft ingevoerd, niets meer heeft kunnen veranderen of afdoen aan het verworven recht van de beroepene op een verjaringstermijn van vijf jaar voor zijn vordering, en, onder inroeping van artikel 2 van het Burgerlijk Wetboek, de exceptie van verjaring met één jaar, welke de aanlegster op voet van het besluit-wet van 28 Februari 1947 had tegengesteld, afwijst om daarentegen aan de verweerder het voordeel van artikel 2277 van het Burgerlijk Wetboek toe te ken-

nen, ten aanzien van het feit dat het kwestieuze bediendencontract een einde genomen heeft door het ontslag van de bediende op 16 October 1944 en dat dezès bezoldiging minder dan 72.000 frank doch meer dan 24.000 frank in het jaar bedroeg,

dan wanneer genoemd besluit-wet van 28 Februari 1947 het bedrag, dat voorkomt in artikel 29 der wet van 7 Augustus 1922 op het bediendencontract, op 72.000 frank brengt en zodoende de bij artikel 28 van de laatstgenoemde wet voorziene verjaring met één jaar toepasselijk maakt op het kwestieuze contract (schending van artikel 1 der besluit-wet van 28 Februari 1947, en der artikelen 28 en 29 der wet van 7 Augustus 1922 en 2277 van het Burgerlijk Wetboek;

dan wanneer het besluit-wet van 28 Februari 1947 in haar artikel 2 namelijk luidt als volgt : het onderhavige besluit-wet zal terugwerkende kracht hebben voor wat de contracten betreft die, wegens de er aan verbonden bezoldiging ontsnapten aan de voorschriften der bij het onderhavige besluit-wet gewijzigde wetten, en die, krachtens de bepalingen er van, thans er door zouden beheerst worden; er aan toevoegende dat « die terugwerkende kracht zal toepasselijk zijn op de reeds bij de rechtsmachten aanhangig gemaakte geschillen » (schending van artikel 2 van het besluit-wet van 28 Februari 1947),

dan wanneer artikel 2 van het Burgerlijk Wetboek, met te verklaren dat de wet geen terugwerkende kracht kan hebben, niet kan opwegen tegen de andersluidende wil uitgedrukt door de wetgever in het besluit-wet van 28 Februari 1947 (schending van artikel 2 van het Burgerlijk Wetboek en van artikel 2 van het besluit-wet van 28 Februari 1947) :

Over de exceptie van niet ontvankelijkheid, door verweerder afgeleid uit het feit dat de door artikel 28 der wet van 7 Augustus 1922 op het bediendencontract ingestelde verjaring van één jaar op een vermoeden van betaling zou rusten en dus niet zou kunnen ingeroepen worden door aanlegster, daar deze ontkent de betwiste som verschuldigd te zijn :

Overwegende dat noch de tekst, noch de voorbereidende werkzaamheden van de wet van 7 Augustus 1922 toelaten de verjaring ingesteld door artikel 28 van die wet te gronden op een vermoeden van betaling;

Dat de exceptie niet kan aangenomen worden;

Over het middel :

Overwegende dat, wegens het bedrag der bezoldiging van verweerder, dezès contract op 16 October 1944 beheerst was, niet door de wet van 7 Augustus 1922, maar door de regels van het Burgerlijk Wetboek; dat, ten gevolge van de wijziging door besluit-wet van 28 Februari 1947 aan de wet van 7 Augustus 1922 gebracht, deze, artikel 28 inbegrepen, toepasselijk geworden was op dit contract, toen de eerste vordering door verweerder ingesteld werd;

Overwegende immers dat, luidens artikel 2, alinea 2, van dit besluit-wet, er terugwerkende kracht was, wat de contracten betreft, die, wegens de erbij vastgestelde bezoldiging, aan de voorschriften der wet van 7 Augustus 1922 ontsnapten en die voortaan onder toepassing ervan zouden vallen krachtens de nieuwe bepalingen;

Overwegende dat de algemene bewoordingen van

deze wetsbepaling niet toelaten artikel 28 der wet van 7 Augustus 1922 aan deze terugwerkende kracht te onttrekken;

Overwegende dat, derhalve, waar zij de door verweerder meer dan een jaar na de inwerkingtreding van het besluit-wet van 28 Februari 1947 ingestelde vordering niet verjaard verklaart, de bestreden beslissing de in het middel aangeduide wetsbepalingen geschonden heeft;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen :

Verbreekt de bestreden beslissing;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerder tot de kosten;

Verwijst de zaak naar de werkrechttersraad van beroep, kamer voor bedienden, te Brussel.

HOF VAN BEROEP TE LUIK

5e Kamer. — 29 October 1954.

Voorzitter : M. Elens.

Raadsheren : M.M. Ulrix en Van Hamont.

O.M. : M. Kellens.

Advocaten : Mrs Van Deurzen, Respentino en Thonet.

Onrechtmatige daad. — Bepaling van de schade ingevolge gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid van het slachtoffer.

Wanneer het slachtoffer tengevolge van het geleden letsel gedurende een bepaalde tijd niet meer in staat is zijn gewone werkzaamheden — in het onderhavige geval als steenhouwer in de mijn — uit te oefenen, heeft het recht op volledige vergoeding van de door hem geleden schade door de dader van de onrechtmatige daad, ook al bedroeg zijn arbeidsongeschiktheid in die periode theoretisch slechts 25 %.

Wat de blijvende arbeidsongeschiktheid betreft, ook al bedraagt deze theoretisch slechts 15 %, moet ook rekening worden gehouden met het feit, dat de benadeelde niet meer in staat zal zijn het zware werk te verrichten, dat vroeger zijn beroep was. doch slechts een lichter werk. De daardoor te lijden materiële schade kan niet wiskundig worden berekend, daar in het onzekere blijft hoelang het slachtoffer nog als kolenhouwer had kunnen werken, zo het ongeval zich niet had voorgedaan. Het bedrag der schadevergoeding wordt derhalve naar billijkheid door het Hof bepaald.

O. M. en Massi b.p. /t Cleeren.

Overwegende dat uit het verslag van de door eerste Rechter aangestelde deskundige spruit dat de burgerlijke partij Massi, ingevolge het ongeval waarvan de beklaagde de volledige verantwoordelijkheid draagt, gedurende 59 dagen volledig werkonbekwaam geweest is, gedurende 21 dagen werkonbekwaam ten bedrage van 50 % en 50 dagen 25 %;

Overwegende dat insgelijks uit hetzelfde verslag blijkt dat, gedurende al die vermelde 130 dagen, de burgerlijke partij zich in de onmogelijkheid heeft bevonden haar normaal bedrijf van kolenhouwer uit te oefenen, zelfs wanneer haar werkonbekwaamheid slechts 25 % theoretisch bedroeg;

Dat — ten andere — het aan het Hof voorkomt

dat de burgerlijke partij, die van Italiaanse nationaliteit is en die hier in het land gespecialiseerd was als kolenhouwer — geen ander bedrijf of werk heeft kunnen vinden in die korten tijd van 130 dagen;

Overwegende dat beklaagde de werkelijke schade, door de burgerlijke partij ondervonden, dient te vergoeden;

Overwegende dat dienvolgens dient aangenomen te worden dat wat betreft de voorgemelde 130 dagen, de burgerlijke partij recht heeft op een schadevergoeding gelijk aan 285 frank (niet betwist bedrag van het dagelijks loon van Massi) maal 130, of de som van 30.008 frank;

Betreffende de blijvende onbekwaamheid :

Overwegende dat volgens de deskundige bij wiens mening het Hof zich aansluit, het vaststaat dat Massi 15 % werkonbekwaam zal zijn en dat deze onbekwaamheid, alhoewel gering, belet dat de burgerlijke partij in de toekomst het zwaar werk van kolenhouwer zou kunnen hernemen;

Dat de burgerlijke partij voortaan slechts voor lichter werk zal kunnen gebezigd worden;

Overwegende dat beklaagde Cleeren aanvoert, maar niet bewijst, dat de burgerlijke partij titularis zou zijn van diploma's van autochauffeur en ook goede mecaniciens zou zijn; dat hij nog minder bewijst dat indien het zelfs echt ware dat de burgerlijke partij die hoedanigheden bezit, hij een dagelijks loon van 285 frank zou verdienen;

Overwegende dat het algemeen bekend is dat kolenhouders hoge lonen verdienen;

Overwegende dat de burgerlijke partij — die 32 jaar oud is wanneer hem dit ongeval overkwam — beweert dat ze nog 15 jaar werk van kolenhouwer zou hebben kunnen voortdoen; dat zij hierbij voegt dat zij gedurende 15 jaar zodus zich zal moeten vergenoegen met een veel minder loon; dat zij van oordeel is dat zij een dagelijks loonverlies, bedragende 100 frank, zal moeten lijden;

Overwegende dat ingevolge deze beweerde gegevens de burgerlijke partij een mathematische berekening voorstelt volgens dewelke haar een schadevergoeding van 333.562 frank zou moeten betaald worden om bovenstaande redenen;

Overwegende dat het niet ontkend kan worden dat de 15 % werkonbekwaamheid van de burgerlijke partij, ten minste in de eerste jaren, een echt stoffelijk nadeel zal berokkenen spruitende uit het feit dat zij op het loon van een kolenhouwer geen aanspraak meer kan maken, daar, met reden, de deskundige vastgesteld heeft dat zij voor zulk zwaar werk, niet meer sterk genoeg is, hetgeen het geval niet zou geweest zijn, ware het ongeval niet gebeurd;

Overwegende dat de stellige materiële schade alsoo aan de burgerlijke partij berokkend, in de omstandigheden der zaak niet voorkomt als zijnde voor een strenge mathematische berekening vatbaar; te veel blijft in het onzekere, namelijk hoelang zou de burgerlijke partij van Italiaanse nationaliteit, feitelijk nog als kolenhouwer gewerkt hebben hier in België, hoe hoog zal het bedrag van zijn loon of winstverlies werkelijk zijn ?

Overwegende dat, in zulke omstandigheden, een raming der schade, ex aequo et bono gedaan, zich opdringt;

dat, na al de nodige gegevens in acht genomen te hebben, het aan het Hof voorkomt dat om de burgerlijke partij billijk te vergoeden wegens de hierboven in aanmerking genomen schade ex aequo et bono aan Massi een som van 150.000 frank moet toegekend worden, alle hoegenaamde intresten er in begrepen;

Overwegende — wat betreft de tijdspanne na dewelke, normaal de burgerlijke partij, vermoedelijk niet meer de kracht zou hebben om nog als kolenhouwer te werken, en zich met lichter werk zou moeten tevreden stellen dat hier de eerste rechter met reden heeft aangenomen dat het ongemak spruitende uit de 15 % werkonbekwaamheid slechts een onbeduidende weerslag zal hebben op de materiële toestand der burgerlijke partij en dat, in zulke omstandigheden, slechts een globale vergoeding dient toegestaan, dekkende te zamen, de morele en de materiële schade;

Overwegende dat het aan het Hof voorkomt dat de pijnen door de burgerlijke partij ondervonden, dat het moreel nadeel spruitende uit het feit dat Massi, nog jong zijnde, niet meer gedurende ettelijke jaren over zijn volledige krachten zal beschikken en insgelijks dat het nadeel berokkend aan de burgerlijke partij en waarover sprake geweest is in bovenstaande beweegredenen, billijk ex aequo et bono zullen vergoed worden door het toekennen van een som van 80.000 frank, alle hoegenaamde intresten er in begrepen;

.....

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

12e Kamer. — 12 November 1954.

Voorzitter : M. Sepulcre.

Raadsheren : M.M. Dellois en Ernst de Brunswyck.
O.M. : M. Convent.

Advocaten : Mrs Van den Berghe en De Vis.

Inkomstenbelastingen. — Tot welke Directeur kunnen bezwaarschriften worden gericht ?

Krachtens art. 61 § 3 van de gecoördineerde wetten op de Inkomstenbelastingen moeten de bezwaarschriften tegen het bedrag van een aanslag gericht worden tot de Directeur van de provincie of van het gewest, binnen het ambtsgebied waarvan de bestreden belastingen zijn gevestigd.

Ten aanzien van in de provincie Antwerpen gevestigde belastingen kan een bezwaarschrift dus geldig gericht worden tot de Directeur der rechtstreekse belastingen te Antwerpen, zonder dat de belastingplichtige behoeft na te gaan of er een of meer directeurs in die provincie bestaan.

Commissaris t/ Beheer der Belastingen Antwerpen.

Gelet op het verhaal neergelegd op 26 Augustus 1952 tegen een beslissing van de heer Directeur der rechtstreekse belastingen der provincie Antwerpen I, dd. 19 Juli 1952, dewelke het bezwaarschrift tegen de aanslagen supplementen op de inkomstenbelastingen van het dienstjaar 1948 (navorderingen over 1941 tot 1945) alsook over de extrabelasting, dienstjaar 1948, afgewezen heeft;

Overwegende dat het verhaal regelmatig is naar vorm en termijn;

Overwegende dat rekwestrant op 7 Februari 1949 een bezwaarschrift tegen de hieboven vermelde aanslagen in de gewone en extrabelastingen aan de heer Bestuurder der belastingen, Frankrijklei, te Antwerpen, gestuurd heeft; dat het vaststaat dat het op 12 Februari 1949 door het Bestuur (2de directie Antwerpen) ontvangen werd;

Overwegende dat het beheer beweert dat de reclamatie laattijdig ingediend werd omdat het maar op 14 Januari 1950 ter hand gesteld werd van de heer

directeur der eerste directie tot dewelke rekwestrant behoorde;

Overwegende dat de kohieruittreksels behelzende de betwiste aanslagen op 3 November 1948 afgeleverd werden, dat de termijn om geldig bezwaar in te dienen op 3 Mei 1949 eindigde;

Overwegende dat overeenkomstig artikel 61, par. 3 der samengeschakelde wetten de bezwaarschriften tegen het bedrag van een aanslag moeten gericht worden tot de Directeur van de provincie of het gewest, binnen wiens gebied de betwiste belastingen gevestigd werden;

Overwegende dat het niet betwist wordt dat de belastingen in de provincie Antwerpen gevestigd werden; dat bijgevolg de Directeur der rechtstreekse belastingen te Antwerpen geldig belast was zonder dat het aan rekwestrant behoorde na te gaan of er een of meerdere directies in die provincie bestonden (zie arrest Beroep Brussel, 3 Juli 1952 in zake Lenaerts);

Overwegende dat hieruit volgt dat het bezwaarschrift gestuurd aan de Directeur der provincie Antwerpen op 7 Februari 1949, tijdig ingediend was en bijgevolg ontvankelijk;

Om deze redenen :

Het Hof,

Gehoord in openbare zitting het verslag van de heer raadsheer Baron Ernst de Brunswyck en het eensluidend advies van de Heer Convent, Substituut-procureur-generaal;

Alle verdere of tegenstrijdige conclusiën als ongegrond van de hand wijzende;

Ontvangt het verhaal;

Zegt dat het bezwaarschrift tijdig ingediend wordt en ontvankelijk is en beveelt aan partijen ten gronde te concluderen;

Behoudt de kosten voor.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 24 September 1954.

Voorzitter : M. Janssens.

Rechters : M.M. J. Sury en Gepts.

O.M. : M. Lens.

Advocaten : Mrs Le Paige, Hayoit de Termicourt, C. Van den Bosch, N. Biltris en Van de Walle.

Internationaal Privaatrecht. — Nederlands - Belgisch verdrag Rechtsvordering 1925. — Echtscheiding. — Nederlands vonnis van echtscheiding tussen Belgische echtgenoten. — Heeft dat vonnis werking in België ? — Niet betekening van het vonnis overeenkomstig de artt. 264 en 266 B.W. — Begrip internationale openbare orde. — Bedrog. — Fictieve woonplaats van de man in Nederland.

Een Belgische vrouw D. heeft in 1948 voor de Rechtbank te 's Gravenhage echtscheiding gevorderd op grond van het houden van een bijzit in de gemeenschappelijke woning (artikel 230 B.W.) tegen haar eveneens Belgische echtgenoot F., die zijn woonplaats van Antwerpen naar Scheveningen had overgebracht door overschrijving in de bevolkingsregisters van deze laatste gemeente. De man heeft toen verklaard zich te gedragen naar het oordeel der Rechtbank. Deze heeft de echtscheiding uitgesproken. Beide echtgenoten zijn later met een andere man S. en een andere vrouw P. hertrouwd.

De tweede vrouw P. vordert thans de nietigverklaring van de door de Nederlandse Rechtbank uitgesproken echtscheiding, de nietigverklaring van haar huwelijk met F., met de gevolgen van dien; behalve F. heeft zij ook D. en S. doen dagvaarden.

De Antwerpse Rechtbank had op verzoek van eiseres P. het verhoor op vraagpunten van F. en D. en S. bevolen; dezen zijn tegen het vonnis, waarbij het verhoor bevolen is, in verzet gekomen. Deze vorderingen in verzet worden door de Rechtbank niet ontvankelijk verklaard op grond, dat een vonnis, waarbij een verhoor op vraagpunten wordt bevolen, niet kan beschouwd worden als bij verstek gewezen, omdat de partijen, van wie het verhoor op vraagpunten is gevraagd, niet toegelaten zijn verweer te voeren tegen het verzoekschrift, zoals zij evenmin gerechtigd zijn bij wijze van verzet verweer te voeren.

De Rechtbank is niet bevoegd om een vonnis van een vreemde Rechter te vernietigen; daardoor zou zij immers de souvereiniteit van de vreemde Staat aantasten.

De vordering om een vonnis tot echtscheiding, door een buitenlandse rechter uitgesproken, zonder werking in België te verklaren, kan niet alleen door de echtgenoten — partijen in de echtscheidingsprocedure — worden ingesteld, maar ook door derden, die daarbij belang hebben.

Wanneer een echtscheiding bekomen is in strijd met de bepalingen van openbare orde, is zij ongetwijfeld absoluut nietig en iedereen die daarbij belang heeft, kan zich op die nietigheid beroepen. Een accord tussen partijen om deze nietigheid te dekken of zich niet daarop te beroepen, belet niet dat de belanghebbende derde zich te allen tijde op die nietigheid kan beroepen.

Onjuist is de stelling, dat het vonnis van de Rechtbank te 's-Gravenhage geen werking zou hebben in België, omdat het niet overeenkomstig de artikelen 264 en 266 B.W. betekend is aan de bevoegde ambtenaar van de Burgerlijke Stand. De bij die artikelen voorgeschreven overschrijving is immers de laatste formaliteit van de Belgische rechtspleging in het geding tot echtscheiding; de rechtspleging wordt beheerst door de «lex fori», d.i. in casu de Nederlandse wet.

Een door de bevoegde Nederlandse Rechtbank gewezen vonnis over de staat of de bekwaamheid van Belgen heeft bewijskracht in België, indien het voldoet aan de bij artikel 11/I van het Belgisch-Nederlands verdrag van 28 Maart 1925 gestelde voorwaarden.

De in artikel 11/I¹ van voormeld verdrag bedoelde openbare orde is vanzelf de internationale openbare orde in tegenstelling tot de betrekkelijke of nationale openbare orde. Door de Belgische openbare orde dienen te worden verstaan zekere rechtsbeginselen, al dan niet in een formele wettekst opgenomen, die zich in België verzetten tegen de erkenning van bepaalde vreemde vonnissen.

Een wet van binnenlandse openbare orde kan slechts dan worden beschouwd als zijnde eveneens van internationale openbare orde, wanneer de wetgever door de bepalingen dezer wet een beginsel heeft willen vaststellen, dat hij als wezenlijk beschouwt voor de zedelijke, politieke en economische orde van België.

Om te beoordelen, of een Nederlands vonnis tegen zodanig beginsel indruist moet worden gelet, niet alleen op de beslissing, (het dispositief) van dat vonnis, doch ook op de redengeving, omdat het kan

gebeuren, dat zekere motieven van dat vonnis niet kunnen gescheiden worden van de beslissing, omdat zij deze nader verklaren en er de juiste en volledige betekenis van bepalen.

Behoudens bedrog of bedriegelijke verstandhouding verzet artikel II, lid 2 van het Verdrag er zich tegen aan een Nederlands vonnis van echtscheiding werking in België te ontzeggen, omdat naar Belgische opvatting het bewijs van de gronden van echtscheiding niet voldoende is geleverd.

Indien bewezen ware dat de echtgenoten een echtscheiding door onderling goedvinden hebben vermomd in de schijn ener Nederlandse procedure van echtscheiding op grond van bepaalde redenen, zou aan het Nederlands vonnis in België wegens bedrog werking moeten worden ontzegd, daar de regel «fraus omnia corrumpit» niet alleen tot onze nationale maar ook tot onze internationale openbare orde behoort. Dit bewijs is echter in het onderhavige geval niet geleverd.

Indien bewezen mocht worden, dat de verplaatsing door de man van zijn woonplaats naar Nederland slechts fictief was, zou het Nederlands vonnis van echtscheiding moeten worden aangemerkt als zonder werking in België. Volgens de vaste rechtspraak in Nederland is, ofschoon de bevoegdheid *ratione loci* in de regel niet van openbare orde is, zij dat wel in echtscheidingszaken, zodat de rechter zich eventueel ambtshalve onbevoegd moet verklaren, indien hij krachtens de wettelijke regeling van de bevoegdheid *ratione loci* niet bevoegd is. De Nederlandse rechter had zich dus in het onderhavig geval onbevoegd moeten verklaren, indien de door de man beweerde woonplaats in Nederland slechts fictief was.

Krachtens het Verdrag is de Nederlandse rechter verplicht vonnis te wijzen tussen Belgen; dit geldt echter alleen voor zover de Nederlandse rechter ook bevoegd zou zijn geweest ten aanzien van Nederlanders.

Bovendien moet het aanhangig maken van een geding bij een Nederlandse rechter door misleiding van die rechter omtrent een feit, dat zijn bevoegdheid moet bepalen, beschouwd worden als bedrog, dat indruist tegen de internationale openbare orde.

Eiseres toegelaten tot het bewijs van het fictieve karakter van bedoelde woonplaats in Nederland.

P. t/ F., D. en S.

Overwegende dat de zaken ingeschreven onder de nummers 43.572 en 49.829 verknocht zijn en samengevoegd dienen te worden;

Overwegende dat aanlegster in hoofddorde vordert dat de Rechtbank voor recht zou zeggen dat de echtscheiding door de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage, Nederland, op 6 Augustus 1948 tussen de verweerders F. en D. verleend, nietig is, als zijnde in strijd met de bepalingen van openbare orde van de Belgische Wet en omdat dit vonnis niet overeenkomstig artikel 264 Burgerlijk Wetboek betekend werd aan de bevoegde Ambtenaar van de Burgerlijke Stand;

Overwegende dat aanlegster in ondergeschikte orde vordert dat de Rechtbank zou zeggen dat voormelde echtscheiding wegens dezelfde redenen niet tegenstelbaar is in België;

Dat zij vraagt dat de Rechtbank in ieder geval voor recht zou zeggen dat het huwelijk gesloten tussen aanlegster en verweerder F. te Parijs op 13 September 1949 nietig is om reden dat verweerder nog in banden was van het eerste huwelijk;

Overwegende dat aanlegster eveneens vordert dat

de Rechtbank voor recht zou zeggen dat zij zowel als het uit het huwelijk gesproten kind Evelyne, geboren op 14 Augustus 1950, de voordelen zouden genieten van het vermeend huwelijk; dat bedoeld kind aan aanlegster zou toevertrouwd worden en dat verweerder F. zou veroordeeld worden om aan aanlegster maandelijks te betalen voor het onderhoud van het uit het nietig huwelijk gesproten kind een bedrag van 10.000 Fr. en 10.000 Fr. per maand voor haar zelf, en dat verweerder F. zou veroordeeld worden om aan aanlegster te betalen ten titel van schadevergoeding een som van 100.000 Fr.;

Dat aanlegster ook vraagt dat het verzet gevormd door de drie verweerders tegen de vonnissen van 26 Februari 1953, de onderhoren op feiten en vraagpunten bevelende en het verzet van eerste verweerder tegen een vonnis van 17 December 1953 het tweede onderhoor bevelende, onontvankelijk en ongegrond zouden verklaard worden;

* * *

In feite :

Overwegende dat verweerders D. en F., beiden van Belgische nationaliteit, op 4 September 1928 te Brussel in het huwelijk traden; dat zij een twintigtal jaren onafgebroken te Antwerpen, waar verweerder F. een handel van stoffering en binnenhuisversiering uitbaat, hun woonplaats hadden; dat twee kinderen uit dit huwelijk gesproten zijn;

Overwegende dat verweerder F. zich plotseling op 28 April 1948 liet overschrijven naar de stad Scheveningen in Nederland; dat hij in de eerste week van Mei 1948 een appartement huurde in deze stad, namelijk Badhuisweg 24; dat verweerder F. nu beweert dat hij zich in Nederland moest vestigen om zijn handel in dit land te kunnen uitbreiden;

Overwegende dat verweester D. op 12 Juli 1948 een eis tot echtscheiding inleidde voor de Arrondissementsrechtbank van 's-Gravenhage op grond van artikel 264 Nederlands Burgerlijk Wetboek en artikel 230 Belgisch Burgerlijk Wetboek;

Overwegende dat verweerder F., die gedagvaard werd op zijn inschrijving te Scheveningen, in deze echtscheidingsprocedure verscheen, doch verklaarde « de stellingen, dienende tot grondslag van de vordering tot echtscheiding om hem moverende redenen niet te willen tegenspreken en zich te dien aanzien te refereren aan het oordeel der Rechtbank »;

Overwegende dat de Rechtbank vaststelde dat de vorderingen van verweester D. noch onrechtmatig, noch ongegrond voorkwamen en de echtscheiding tussen verweerder F.-D. uitsprak op 6 Augustus 1948;

Overwegende dat op 7 Augustus 1948 verweerder F. een akte van berusting in voormeld vonnis ondertekende; dat op 20 Augustus 1948 de Griffier een getuigschrift afleverde, waarbij hij bevestigde dat geen beroep ingesteld werd tegen bedoeld vonnis;

dat op 23 Augustus 1948 het vonnis overgeschreven werd in de Registers van de Bevolking van 's-Gravenhage en op 27 Augustus 1948 de melding gemaakt werd in de rand van de huwelijksakte van verweerders in de Registers van de Burgerlijke Stand te Brussel;

Overwegende dat op 2 September 1948 verweerder F. zich opnieuw te Antwerpen liet inschrijven;

Overwegende dat op 13 September 1949 verweerder F. te Parijs in het huwelijk trad met aanlegster, die aan haar Franse nationaliteit verzaakte; dat uit dit huwelijk een kind gesproten is, Evelyne Anne Odette, geboren op 14 Augustus 1950 te Antwerpen;

Overwegende dat verweester D. op haar beurt opnieuw in het huwelijk trad met verweester S.;

Overwegende dat aanlegster op 15 Maart 1952 naar Parijs vertrok en sindsdien niet meer terug in de echtelijke woning te Antwerpen is teruggekeerd;

Overwegende dat op 22 November 1952 de raadsman van aanlegster aan de raadsman van verweerder F. liet weten dat zijn cliënte geen betrekkingen meer wenste te hebben met haar echtgenoot, en dat ze hem gelast had een einde te stellen aan de huwelijksband door het inleiden van een echtscheidingsprocedure; dat echter, gezien zijn oordeel, verweerder F. niet regelmatig gescheiden was in Nederland, hij zich verplicht zag, in opdracht van aanlegster, een vordering tot nietigverklaring van het huwelijk in te stellen;

* * *

In Rechte :

1. *De verzetten dd. 1 April 1953 en 9 Januari 1954 tegen de vonnissen dd. 26 Februari 1953 en 17 December 1953.*

Overwegende dat de vonnissen dd. 26 Februari 1953 en 17 December 1953 die de ondervraging van verweerders op feiten en vraagpunten bevelen, en die geveld werden op verzoekschrift van aanlegster zonder dat verweerders gehoord werden, voorbereidende vonnissen zijn;

Overwegende dat het eenzijdig karakter van vonnissen die de ondervraging bevelen op feiten en vraagpunten een noodzakelijke voorwaarde van deze vonnissen is;

Overwegende dat het dus niet is omdat ze geveld werden zonder dat de partijen, die dienen ondervraagd te worden, gehoord werden, dat ze zouden moeten beschouwd worden als vonnissen bij verstek waartegen verzet zou mogelijk zijn;

Overwegende dat zulkdanige vonnissen niet kunnen beschouwd worden als bij verstek geveld en dat verzet niet mogelijk is, omdat de partijen die dienen ondervraagd te worden niet toegelaten zijn het verzoekschrift tegen te spreken zodat ze evenmin gerechtigd zijn op verzet deze tegenspraak uit te oefenen (Rép. Pra^l Interrogation sur Faits et Articles, n° 61);

Overwegende bijgevolg dat de verzetten dd. 1 April 1953 en 9 Januari 1954 niet ontvankelijk zijn;

* * *

2. *Eis in hoofdorde tot nietigverklaring van de echtscheiding door de Rechtbank van 's-Gravenhage op 6 Augustus 1948. A.R. 43.572.*

Overwegende dat de Rechtbank niet bevoegd is om een vonnis uitgesproken door een vreemde Rechtbank te vernietigen; dat inderdaad door een vreemd vonnis te vernietigen de Rechtbank de souvereiniteit zou aantasten van de Staat uit naam van dewelke het vonnis uitgesproken werd;

Overwegende dat de Rechtbank dus niet bevoegd is om over deze eis te oordelen;

* * *

3. *Eis in ondergeschikte orde strekkende tot het horen zeggen door de Rechtbank dat het bedoeld vonnis van echtscheiding in België niet tegenstelbaar is. A.R. 49.829.*

A. Ontvankelijkheid :

Overwegende dat verweerders beweren dat deze vordering van aanlegster niet ontvankelijk zou zijn omdat :

a) elke vordering tot nietigheid van de echtscheiding, uitgesproken tussen verweerder F. en verweerder D. gedoof zou zijn doordat het vonnis dat de echtscheiding uitsprak, kracht van gewijsde kreeg en de partijen er de geldigheid van erkenden en herhaaldelijk bevestigden;

b) zelfs in geval van kwaad opzet of van bedrog een derde geen verhaal zou kunnen uitoefenen tegen een vonnis dat ten zijnen opzichte gezag van gewijsde heeft, tenzij het recht waarop hij aanspraak wil maken reeds bestond op het ogenblik van het vonnis;

c) de vorderingen in verband met de staat van de personen uitsluitend zouden toebehoren, behoudens de uitzonderingen beperkend voorzien bij de Wet, aan de partijen waarvan de staat betwist wordt, en dat de Wet geen enkele uitzondering op deze regel voorziet ten aanzien van de nietigheid van een echtscheiding;

d) aanlegster geen rechtmatig belang zou hebben bij haar eis;

Overwegende dat aldus dient onderzocht te worden of derden een verhaal bezitten tegen een echtscheiding, waarvan de geldigheid betwist wordt, en in bevestigend geval in welke mate en mits welke voorwaarde ze dit verhaal bezitten;

Overwegende dat aangenomen wordt dat een vordering tot nietigheid van een echtscheiding, — niet tegenstelbaarheid wanneer het gaat om een echtscheiding uitgesproken of toegelaten door een vreemd vonnis — niet alleen door de echtgenoten mag ingesteld worden, maar eveneens door de derden, die daar belang bij hebben (Novelles II, blz. 361, n° 1660);

Overwegende inderdaad dat wanneer een echtscheiding bekomen werd in strijd met de bepalingen van openbare orde, zij ongetwijfeld door een absolute nietigheid aangetast is, waarop iedereen die daar belang bij heeft zich mag beroepen; dat een accoord van partijen om deze nietigheid te dekken of er zich niet op te beroepen deze nietigheid niet ongedaan kan maken (De Page, I, n° 97); dat ze dan ook ten allen tijde door de derde, die er belang bij heeft, mag ingeroepen worden; dat het dan ook ten onrechte is dat verweerders beweren dat het recht van de derde reeds zou dienen te bestaan op het ogenblik van de echtscheiding, opdat hij zich op de nietigheid zou kunnen beroepen;

Overwegende dat in casu aanlegster o.m. beweert dat de bedoelde echtscheiding in Nederland bekomen werd door een bedrieglijke samenspanning tussen de toenmalige partijen om te ontsnappen aan Belgische wetsbepalingen van openbare orde, zodat zij bijgevolg zou aangetast zijn door een absolute nietigheid, die aanlegster gerechtigd is in te roepen;

Overwegende dat aanlegster ook ontegensprekelijk belang heeft, zij het slechts zedelijk, door de Rechtbank te doen vaststellen dat bedoeld vonnis, indien het werkelijk door het aanwenden van bedrieglijke middelen verkregen werd of in strijd met bepalingen van openbare orde verkregen werd, niet tegenstelbaar is in België;

Overwegende dat alsdan verweerder F. niet regelmatig zou echtgescheiden zijn, zodat zijn huwelijk met aanlegster door de volstreekte nietigheid voorzien door artikel 147 Burgerlijk Wetboek zou aangetast zijn;

Overwegende dat aanlegster in die omstandigheden, ingevolge artikel 184 B.W. het onbetwistbaar recht

bezit de nietigheid van haar huwelijk door de Rechtbank te doen vaststellen;

Overwegende dat haar eis dan ook ontvankelijk is;

Overwegende dat in het belang van een goede rechtsbedeling slechts dient geoordeeld te worden over de eis van aanlegster in de mate hij gericht is tegen tweede en derde verweerders, nadat beslist is over de eis van aanlegster ten opzichte van eerste verweerder;

B. Ten gronde :

Overwegende dat aanlegster stelt, dat bedoeld vonnis van de Rechtbank te 's-Gravenhage in België niet tegenstelbaar zou zijn omdat het in strijd zou zijn met bepalingen van openbare orde van de Belgische wet en omdat dit vonnis niet overeenkomstig de artikelen 264 en 266 B.W. betekend werd aan de bevoegde Ambtenaar van de Burgerlijke Stand;

1. Niet betekening van het vonnis van de Rechtbank te 's-Gravenhage aan de bevoegde Ambtenaar van de Burgerlijke Stand;

Overwegende dat de overschrijving voorzien door de artikelen 264 en 266 B.W., de laatste formaliteit uitmaakt van de Belgische rechtspleging in zake een eis tot echtscheiding; dat de rechtspleging naar de *lex fori* gevoerd wordt, d.w.z. naar de wet van de Staat waar het vonnis wordt gewezen;

Overwegende dat in casu de Nederlandse wet in zake rechtspleging van toepassing was en dienvolgens de overschrijving voorzien door artikelen 264 en 266 B.W. niet vereist was voor de geldigheid van de echtscheiding; (zie advies P. G. Hayoit de Termicourt i.z. de Pellaert t/ Breydel E.); dat ook de berusting van verweerder F. in bedoeld vonnis bij akte dd. 7 Augustus 1948 niet voor gevolg kan hebben dat het vonnis in België niet tegenstelbaar zou zijn; dat de berusting voorzien door artikel 334 Nederlands Wetboek Burgerlijke Rechtsvordering een daad van rechtspleging is en de procedure moet gevoerd worden volgens de *lex fori*;

2. Vonnis van de Rechtbank van 's-Gravenhage gevoerd in strijd met bepalingen van openbare orde van de Belgische wet.

Overwegende dat aanlegster in dit opzicht betoogt :

a) dat de Nederlandse Rechtbank de echtscheiding zou toegestaan hebben op gronden, die door de Belgische Wet niet als redenen van echtscheiding worden erkend;

b) dat deze redenen zelfs niet op behoorlijke wijze bewezen werden voor de Nederlandse Rechtbank en het vonnis uitsluitend geveld werd op de bekentenis van verweerder F., dit in strijd met de Belgische rechtsprincipes;

c) dat partijen F. en D. een echtscheiding met wederzijdse toestemming vermommen onder een Nederlandse echtscheidingsprocedure om bepaalde reden;

d) dat partijen F. en D. de Nederlandse Rechtbank kunstmatig bevoegd maakten door de fictieve inschrijving, die verweerder F. in Nederland nam;

Overwegende dat het behoort, alvorens deze middelen meer in het bijzonder en achtereenvolgens te onderzoeken, na te gaan in het algemeen welke het gezag is in België van Nederlandse rechterlijke beslissingen, die uitspraak doen over de staat of over de bekwaamheid van Belgische staatsonderhorigen, en te doen vaststellen dat bedoeld vonnis, indien het nationaal en internationaal gebied;

Overwegende dat een door een bevoegde Nederlandse Rechtbank gewezen vonnis over de staat of de bekwaamheid van Belgen in België bewijskracht bezit wanneer het voldoet aan de voorwaarden voorzien door het artikel II, 1° van het Belgisch-Nederlands verdrag van 28 Maart 1925, goedgekeurd door de wet van 16 Augustus 1926 (zie advies P. G. Hayoit de Termicourt i.z. de Pellaert t/ Breydel E.);

Overwegende dat een Nederlands vonnis dat aan deze voorwaarden voldoet, zelfs zonder exequatur, een bewijstitel kan uitmaken van de staat van een belanghebbende; dat een exequatur slechts zou vereist zijn wanneer de belanghebbende het vonnis in België zou wensen uit te voeren;

Overwegende nochtans dat de Rechtbank, alvorens een zulkdanig vonnis te erkennen als geldige bewijstitel van de staat van een persoon, de verplichting heeft te onderzoeken of de voorwaarden, bedoeld door het voormeld artikel II, 1°, wel vervuld zijn en dat zij dat in haar vonnis dient vast te stellen;

Overwegende dat wanneer aanlegster beweert, dat het bedoeld Nederlands vonnis zou geveld zijn in strijd met bepalingen van openbare orde van de Belgische wet zij wenst aan te tonen dat de eerste voorwaarde voorzien door het voormeld artikel II, 1°, niet vervuld is;

Overwegende dat inderdaad artikel II, 1° van het Belgisch-Nederlands verdrag van 28 Maart 1925 voorziet, dat de beslissing niets mag bevatten, dat strijdig is met de openbare orde of het publiek recht van het land, waar de beslissing wordt ingeroepen;

Overwegende dat de openbare orde, die in het voormeld artikel II, 1° bedoeld wordt, vanzelfsprekend de internationale openbare orde is bij tegenstelling tot de betrekkelijke of nationale openbare orde (zie Poulet, n° 489; Commentaar van het Frans-Belgisch verdrag, waarvan de beginselen bijna volkomen overgenomen werden in het Nederlands-Belgisch verdrag);

Overwegende dat door Belgische internationale openbare orde dient verstaan te worden zekere rechtsbeginselen, opgenomen of niet in een formele wettekst, die zich in België verzetten tegen de erkenning van bepaalde vreemde vonnissen (Poulet, nr 328);

Overwegende dat het behoort bij de beoordeling van een betwisting van internationaal recht, een scherp onderscheid te maken, wat partijen niet voldoende doen, tussen de Belgische nationale of betrekkelijke en de Belgische internationale openbare orde; dat aldus talrijke wetbepalingen en rechtsbeginselen, die voor de rechtsonderhorigen in België dringend zijn en moeten nageleefd worden op straf van absolute nietigheid, nochtans geen deel uitmaken van onze internationale openbare orde en aldus geen beletsel uitmaken voor de erkenning van bepaalde vreemde vonnissen of de toepassing van vreemde wetten (Poulet n° 329);

Overwegende dat een wet van innerlijke openbare orde slechts kan beschouwd worden als zijnde eveneens van internationale openbare orde wanneer de wetgever door de bepalingen dezer wet een beginsel heeft willen vaststellen, dat hij als essentieel beschouwt voor de zedelijke, politieke en economische orde van België (Cass. 4 Mei 1950, Pas. I, 624 + noot);

Overwegende dienvolgens, dat moet aangenomen worden, dat een Nederlandse rechterlijke beslissing in België niet tegenstelbaar zou zijn, indien zij moest indruisen tegen wetbepalingen of rechtsbeginselen, waarvan vaststaat, dat zij essentieel zijn voor de zedelijke, politieke en economische orde van België;

Overwegende dat, om hierover te oordelen, niet uitsluitend moet gekeken worden naar het dispositief van

het ingeroepen vonnis, zoals verweerders het ten onrechte beweren;

Dat indien het dispositief op zich zelf genomen reeds indruist tegen onze internationale openbare orde, het vonnis onbetwistbaar niet tegenstelbaar zal zijn in België; dat het nochtans kan gebeuren dat zekere motieven van het vonnis niet kunnen gescheiden worden van het dispositief, omdat ze het dispositief nader verklaren, er de juiste en volledige betekenis van bepalen;

Dat alsdan om de beslissing te kennen niet alleen het dispositief maar ook de motieven in aanmerking moeten genomen worden; dat aldus, zoals hierna nog zal aangestipt worden, een vonnis van echtscheiding door een vreemde Rechtbank uitgesproken ten opzichte van Belgen in België niet kan tegengesteld worden, indien de echtscheiding werd toegelaten op gronden die in ons land niet erkend worden als redenen tot echtscheiding; dat de beweegredenen van het vonnis noodzakelijkerwijze moeten nagekeken worden om zich hiervan rekenschap te kunnen geven;

Overwegende dat nu dient nagegaan te worden of de beslissing van de Nederlandse Rechtbank indruist tegen onze internationale openbare orde; dat de middelen, die door aanlegster in dit verband gesteld worden, moeten onderzocht worden, in het licht van de hierboven uiteengezette beginselen;

a) *De echtscheiding zou toegestaan zijn op gronden die door de Belgische Wet niet als redenen van echtscheiding erkend worden.*

Overwegende dat de gronden van echtscheiding ongetwijfeld van Belgische internationale openbare orde zijn; dat een vreemd vonnis, dat de echtscheiding tussen Belgen zou toegelaten hebben, op gronden, die ons recht niet kent, zoals b.v. natuurlijke onmacht, niet-overeenstemming van karakters, verandering van godsdienst, enz..., in ons land niet tegenstelbaar zou zijn;

Overwegende echter, dat volgens de termen van het Nederlands vonnis zelf de Nederlandse rechter wel degelijk onderzocht heeft of de ingeroepen feiten gronden van echtscheiding uitmaken in het Belgisch recht;

Overwegende dat de echtscheiding door de Nederlandse rechter werd toegestaan krachtens artikel 264 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek en krachtens artikel 230 van het Belgisch Burgerlijk Wetboek;

Overwegende dat dus niet kan beweerd worden, dat de echtscheiding door de Nederlandse rechter zou toegestaan zijn op gronden die door ons recht niet erkend worden als redenen van echtscheiding;

b) *Onvoldoende bewijs van de gronden van echtscheiding.*

Overwegende dat aanlegster beweert, dat de Nederlandse rechter zich uitsluitend zou gesteund hebben op de bekentenis van verweerder F. om de gronden als bewezen te beschouwen en de echtscheiding toe te staan; dat hierdoor de rechtsprincipes van de Belgische wetgeving, die op dit stuk van openbare orde zijn, aangetast werden;

Overwegende dat in de eerste plaats moet opgemerkt worden, dat het Belgisch-Nederlands verdrag in zijn artikel II, 2° uitdrukkelijk voorziet, dat de regelen omtrent de bewijsvoering, zonder dat een uitzondering gemaakt wordt voor de echtscheiding, de openbare orde niet aanbelangen; dat bijgevolg zelfs, indien de

Nederlandse Rechtbank, om zich een overtuiging te vormen, zich zou gesteund hebben op door ons recht niet geoorloofde bewijsmiddelen, dit niet in strijd kan zijn met onze internationale openbare orde;

Overwegende nochtans dat geen enkele bepaling in ons recht aan de Rechter verbod oplegt de bekentenis van de verweerder van de tegen hem in een echtscheidingsprocedure ingeroepen grieven als bewijsmiddel te aanvaarden;

Overwegende dat, indien onze Rechtbanken zich uiterst voorzichtig betonen wat betreft het aanvaarden van een bekentenis als bewijsmiddel, dit is omdat in zake echtscheiding immer het gevaar bestaat van collusie tussen partijen en geveinsde bekentenissen;

Overwegende dat in beginsel wanneer vaststaat dat de bekentenis eerlijk is, er geen reden bestaat deze niet als bewijsmiddel aan te nemen;

Overwegende dat in feite eveneens dient aangestipt te worden dat uit de voorgelegde procedurestukken geenszins blijkt dat verweerder de feiten, die tegen hem ingeroepen werden zou erkend hebben, dat hij er zich toe bepaalde te verklaren «dat hij om moverende redenen de feiten niet wenste tegen te spreken en zich te refereren aan het oordeel van de Rechtbank»; dat een dergelijke houding neerkomt op het «zich gedragen naar de wijsheid der Rechtbank» wat niet mag beschouwd worden als een bekentenis;

Overwegende dat men zich zeker de overweging zou kunnen maken dat de Nederlandse Rechter zich ten overstaan van de bewijsvoering van de grieven van echtscheiding veel minder streng betoont dan de Belgische Rechter, die, wanneer de gronden van echtscheiding niet tegengesproken worden, terecht bijzonder voorzichtig is wat betreft het bewijs van de grieven; dat daarom echter niet mag worden aangenomen dat het zou volstaan voor de Nederlandse Rechtbank de grieven aan te voeren opdat de Rechtbank bij gebrek aan tegenspraak ze als bewezen zou dienen te beschouwen;

Dat de Nederlandse Rechter zoals de Belgische Rechter ook in een verstek-procedure of wanneer geen tegenspraak uitgeoefend wordt te onderzoeken heeft of de feiten hem bewezen voorkomen; dat in alle gevallen waarin de Rechter aan de rechtmatigheid en gegrondheid van de vordering zou twifelen hij de aanleggende partij zou dienen op te dragen het noodzakelijk bewijs te leveren (Asser, I, blz. 263, 266);

Overwegende bijgevolg dat artikel II, 2 voormeld er zich tegen verzet, collusie of bedrog uitgesloten zijnde, dat de tegenstelbaarheid in België zou geweigerd worden aan een Nederlands vonnis van echtscheiding uitsluitend omdat naar onze begrippen de bewijsvoering van de grieven van echtscheiding onvoldoende voorkomt;

c) *Vermomming van een echtscheiding bij onderlinge toestemming, onder een Nederlandse procedure van echtscheiding om bepaalde reden.*

Overwegende dat een dergelijke vermomming een bedrieglijke verstandhouding veronderstelt tussen de gedingvoerende partijen, die zich voorafgaand zouden accoord gesteld hebben betreffende de echtscheiding; dat partijen hun toevlucht zouden genomen hebben tot een Nederlandse procedure van echtscheiding om bepaalde reden, omdat ze ofwel in de onmogelijkheid waren een echtscheiding bij onderlinge toestemming in België te voeren, ofwel om zekere pleegvormen van deze procedure te ontduiken, of aan bepaalde gevolgen ervan te ontsnappen; dat de grieven die in de Neder-

landse procedure werden geformuleerd louter voorgewend zouden zijn;

Overwegende dat de echtscheiding aldus, in de stelling van aanlegster, verkregen zou zijn door het aanwenden van bedrieglijke middelen, waardoor de Nederlandse Rechter misleid werd;

Overwegende dat de regel «*fraus omnia corrumpit*» niet alleen tot onze nationale maar ook tot onze internationale openbare orde behoort, zodat een Nederlandse beslissing die door bedrog zou aangetast zijn in België niet tegenstelbaar zou kunnen zijn;

Dat voormelde regel door de internationale openbare orde van alle beschaafde landen erkend en zelfs als essentieel beschouwd wordt;

Overwegende dat aanlegster echter het stellig bewijs niet levert noch aanbiedt te leveren van de beweerde vermomming;

Dat de Rechtbank zich in dit opzicht niet zou kunnen vergenoegen met enkele vage vermoedens; dat wanneer de staat van personen aangevallen wordt steeds de grootste voorzichtigheid geboden is daar de aantasting van de staat op sociaal en zedelijk gebied ernstige repercussies kan hebben, die dikwijls op het ogenblik van het geding nog niet duidelijk of met zekerheid te voorzien zijn;

Overwegende dat daarom ook de rechtbank niet als voldoende bewijs kan aanvaarden het feit dat verweerders niet verschenen zijn om ondervraagd te worden op feiten en vraagpunten;

Overwegende dat aanlegster bovendien wel aanstipt ter staving van hare beweringen, dat verweester D. geen bijzonderheden verschaft in de Nederlandse procedure wat betreft het onderhoud van bijzit, waaraan verweerder F. zich zou plichtig gemaakt hebben; dat geen enkele aanduiding verstrekt werd betreffende de identiteit van de bijzit, de plaats en het tijdstip van de ongeoorloofde betrekkingen; dat verweerder F. de tegen hem ingeroepen grieven niet tegensprak;

Overwegende dat deze elementen afzonderlijk of zelfs gezamenlijk genomen niet noodzakelijk het bewijs uitmaken van collusie of bedrog, daar ze nu eenmaal kenmerkend zijn voor de Nederlandse echtscheidings-procedure;

Overwegende dat aanlegster weliswaar eveneens doet gelden dat verweerder F. om te bekomen dat de echtscheidingsprocedure in Nederland in Nederland zou kunnen gevoerd worden een fictieve inschrijving nam te Scheveningen;

Overwegende dat opnieuw dient opgemerkt te worden dat deze inschrijving, indien het werkelijk bewezen moest worden dat ze fictief was, nog niet noodzakelijk aantoonde dat partijen door een bedrieglijke samenwerking in Nederland een echtscheiding bekwamen die ze in België niet konden bekomen;

Overwegende dat het inderdaad kan voorvallen en dat de eventualiteit a priori niet mag uitgesloten worden, dat echtelieden zouden wensen hun huwelijksgeschillen te laten beslechten door een vreemde Rechtbank, niet omdat ze in België geen echtscheiding zouden kunnen instellen of om te ontsnappen aan bepalingen van de openbare orde van de Belgische Wet, maar uit vrees voor schandaal en opspraak, die een echtscheidingsprocedure, gevoerd voor de Rechtbank van het echtelijk domicilie, in hun normaal maatschappelijk milieu zou doen ontstaan; dat ze aldus kunnen menen volledig ten onrechte zoals hierna zal aangetoond worden, hun opzet te kunnen verwezenlijken door het nemen van een fictieve inschrijving in Nederland, waardoor de Nederlandse Rechtbank zou

bevoegd worden en waarvoor ze de echtscheidingsprocedure volledig regelmatig zouden voeren;

Overwegende dat aanlegster trouwens niet voldeende kan verklaren welk belang verweerder F. en verweester D. hadden bij onderlinge toestemming onder een Nederlandse echtscheidingsprocedure om bepaalde reden; dat het door haar niet betwist wordt dat verweerders nog in de wettelijke voorwaarden waren om in België een echtscheiding bij onderlinge toestemming te voeren; dat het ook uit geen enkel element blijkt en dat evenmin het bewijs ervan aangeboden wordt dat de grieven die verweester D. in de Nederlandse echtscheidingsprocedure deed gelden louter voorgewend zouden geweest zijn, dat niets toelaat te veronderstellen dat verweester D. geen echtscheiding om bepaalde reden tegen haar echtgenoot zou hebben kunnen voeren in België;

Overwegende dat niet bewezen is dat verweerders F.-D. bepalingen van openbare orde van de Belgische Wet zouden hebben willen ontduiken; dat de wetsontduiking in strijd met wat verweerder F. beweert wel degelijk door aanlegster in haar inleidende dagvaarding d.d. 22 October 1953 ingeroepen wordt, daar, waar ze beweert dat de echtscheiding in Nederland bekomen werd in strijd met bepalingen van openbare orde van de Belgische Wet; dat het niet vereist is dat in de inleidende dagvaarding alle middelen, die ter staving van de eis ingeroepen worden, zouden uiteengezet worden;

d. *Fictieve inschrijving in Nederland.*

Overwegende dat aanlegster verschillende elementen aanduidt, waardoor het volgens haar zou bewezen zijn dat de inschrijving, die verweerder F. nam op 28 April 1948 te Scheveningen in Nederland, louter fictief zou geweest zijn; dat ze bovendien, voor het geval deze elementen niet als voldoende bewijs zouden kunnen gelden, aanbiedt het fictief karakter van de inschrijving door getuigen te bewijzen, meer in het bijzonder dat verweerder F. nooit het centrum van zijn morele en materiële belangen vestigde op de voormelde inschrijving;

Overwegende dat indien een fictieve inschrijving, zoals onder c) uiteengezet werd, nog niet noodzakelijk de collusie, het bedrog of wetsontduiking in aangeduide zin bewijst, nochtans dient nagegaan te worden of bedoelde inschrijving, op zichzelf beschouwd, door het feit dat ze fictief zou geweest zijn, geen invloed kan gehad hebben op de regelmatigheid van de Nederlandse echtscheidingsprocedure; dat in dat geval het aangeboden bewijs pertinent zou kunnen zijn;

Overwegende dat het blijkt uit de voorgelegde procedurestukken der Nederlandse echtscheidingsprocedure dat verweerders F. en D. het steeds in deze stukken hebben doen voorkomen alsof verweerder F. werkelijk te Scheveningen zijn woonplaats had; dat ook het Nederlands vonnis, vertrouwend in deze stukken, beschouwt dat verweerder F. te Scheveningen zijn woonplaats had;

Overwegende dat men zich dus dient af te vragen of in geval verweerder F. in werkelijkheid zijn woonplaats niet had te Scheveningen, waar hij ingeschreven was, de Nederlandse Rechtbank misleid zijnde, niet ten onrechte kennis nam van het geschil tussen de echtgenoten F.-D.;

Overwegende dat hiermede de vraag gesteld wordt van de bevoegdheid «ratione loci» der Rechtbank in zulke echtscheidingsprocedure; dat indien deze bevoegdheid ook op internationaal plan niet van openbare orde moest zijn, zoals dit het geval is in onze nationale

wetgeving, het fictief karakter van de bedoelde inschrijving geen invloed zou hebben kunnen uitoefenen op het echtscheidingsprocedure, daar verweerder F. de onbevoegdheid van de Rechtbank niet opwierp; dat er dan ook van misleiding van de vreemde Rechtbank geen sprake zou kunnen zijn;

Overwegende dat inderdaad in België de bevoegdheid ratione loci, ook in zake echtscheiding, niet van openbare orde is (Cass. 19 Maart 1925, Pas. 1925, I, 179); dat dienvolgens indien in België de verwerende partij de onbevoegdheid van de Rechtbank ratione loci niet opwerpt, zij zich bevoegd moet achten, zelfs indien zij de Rechtbank niet is van het echtelijk domicilie, zoals voorzien in artikel 234 Burgerlijk Wetboek;

Overwegende dat echter dient onderzocht te worden of deze regel ook op internationaal plan mag overgebracht worden, waardoor het aan echtgenoten, die hun woonplaats in België gevestigd hebben, zou toegelaten zijn hun huwelijksgeschillen aan een Nederlandse Rechtbank voor te leggen, vanzelfsprekend zonder dat hierbij enig bedrieglijk inzicht of ontduiking van Belgische bepalingen van openbare orde zou gemoeid zijn;

Overwegende dat in de eerste plaats dient aangetekend te worden dat in het algemeen genomen de regels van bevoegdheid ratione loci, daar ze vastgesteld zijn in het belang van partijen, niet van openbare orde zijn, zodat partijen in afwijking van wet en verdrag hun geschillen kunnen brengen voor de Rechter van hun keuze en mits de bepalingen van volstrekte bevoegdheid in acht te nemen; dat deze afwijking zelfs stilzwijgend kan geschieden indien de gedaagde verschijnt voor een Rechter, die niet door Wet of Verdrag is aangewezen en de exceptie van onbevoegdheid niet inroept in limine litis, waardoor hij te kennen geeft, dat hij in de bevoegdheid van de door de eiser gekozen Rechter berust (Bellefroid, n° 48);

Overwegende trouwens dat artikel II, alinea 2 van het Verdrag duidelijk te kennen geeft dat de regel betreffende de bevoegdheid noch de openbare orde, noch de beginselen van publiekrecht aanbelangen waarvan gewag in alinea 1; dat partijen zelfs ingevolge artikel 5 van het Verdrag door woonstkeuze te doen bij voorbaat en bij gemeenschappelijk accoord de Rechtbank kunnen bepalen die bevoegd zal zijn om hun betwistingen te beslechten, wanneer wel te verstaan de nationale wetgevingen of de internationale overeenkomsten dit voor het bepaalde geval niet verbieden;

Overwegende dat de rechtspraak dan ook, doch meer bepaaldelijk voor het Frans-Belgisch Verdrag, waarvan de termen op dit stuk niet zo duidelijk zijn als deze van het Nederlands-Belgisch Verdrag, bijna eensluidend aannam dat partijen de territoriale bevoegdheid van een Rechtbank bij gemeenschappelijk accoord kunnen aanvaarden en dat dit accoord stilzwijgend kan tot stand komen door het feit dat verweerder de territoriale onbevoegdheid van de Rechtbank niet opwerpt; dat in zulk geval de onbevoegdheid van de vreemde Rechtbank dus niet meer zou kunnen opgeworpen worden tegen een vraag tot exequatur van het vreemde vonnis (Zie Brussel, 25 Januari 1914, P.P. 1914, 338; Antwerpen, 27 Juni 1936, Jur. Port d'Anvers 1937, 56; Dendermonde, 16 April 1932, Jur. Port d'Anvers 1933, 443; Rép. Prat. v° Exequatur n° 69; contra Antwerpen, 11 November 1903, Pas. 1905, III, 26);

Overwegende dat door de Frans-Belgische en Nederlands-Belgische Verdragen ter zake de burgerlijke rechtspleging beoogd werd, op grond van wederzijds

betrouwen in elkaars rechterlijke instellingen, de grondgebieden van de verdragsluitende staten tot één territorium te maken wat betreft de territoriale bevoegdheid;

Overwegende dat daar waar artikel II, § 1, 5 van het verdrag voorziet dat een rechterlijke beslissing van het ene land slechts in het andere zal kunnen erkend worden mits de regels van territoriale bevoegdheid vastgesteld door het Verdrag niet miskend werden, hierdoor de bevoegdheidsregels van het Verdrag moeten begrepen worden en niet de bevoegdheidsregels van de nationale wetgevingen;

dat volgens het verslag van de gemengde Commissie aldus een Belgische beslissing tussen twee Belgen in Nederland moet erkend worden, zelfs indien de Belgische Rechter de Belgische Wet op de bevoegdheid niet in acht zou hebben genomen en een Nederlandse beslissing tussen Belg en Nederlander in België zou dienen erkend te worden al was ook de Nederlandse Rechter onbevoegd volgens de Nederlandse Wet, mits de bevoegdheidsregels van het Verdrag niet geschonden zijn (Bellefroid, n° 80);

Overwegende dat het een zeer kiese vraag is te weten of deze regels ook gelden in zake echtscheiding; dat inderdaad moet toegegeven worden dat het Verdrag geen uitzondering maakt voor de echtscheiding; dat nochtans niet uit het oog mag verloren worden dat de nationale wetgevingen op dit gebied ten eerste kunnen uiteenlopen en dat deze verschillen niet alleen een vormelijk karakter vertonen, maar dat ze zeer dikwijls hun grondslag vinden in een verschillende volksaard, in uiteenlopende levensopvattingen of religieuze overtuigingen; dat indien men bijgevolg zou aannemen dat ook in zake echtscheiding de bevoegdheid *ratione loci* op internationaal plan niet van openbare orde zou zijn, het gevaar van verdringing van de nationale wetgeving door een ter zake echtscheiding meer gunstige vreemde wetgeving in belangrijke mate vergroot wordt en dan ook essentiële, morele en geestelijke belangen, die de grondslag uitmaken van het maatschappelijk leven in bedoelde Staat, ernstig zouden kunnen aangetast worden;

Overwegende echter wat er ook moge van zijn, dat ter zake dient vastgesteld te worden dat, indien in Nederland en België de bevoegdheid *ratione loci* in de regel niet van openbare orde is, hierop nochtans in Nederland uitzondering gemaakt wordt wat betreft de echtscheiding (zie artikel 168, 169 Belgisch Wetboek Burgerlijke Rechtsvordering; artikel 141, pas. 2, Ned. Wetb. v. Burg. Rechtsvordering);

Overwegende dat volgens een constante rechtspraak van de Hoge Raad in Nederland de competentieregeling in echtscheidingszaken van openbare orde is en de Rechter zich gebeurlijk ambtshalve onbevoegd moet verklaren (zie Völlmar, Nederlands Burgerlijk Recht 1951, I, blz. 316, n° 175 en zie ook in bundel van verweerder F. het advies van Prof. J. C. van Apeldoorn, blz. 15 en 16a *contrario*: «...althans indien hem niet blijkt, dat die woonplaats fictief is»);

Overwegende bijgevolg, dat de Nederlandse rechter zich ten opzichte van de echtscheidingsprocedure D.-F. onbevoegd had dienen te verklaren, indien het hem moest voorgekomen zijn, dat de inschrijving van verweerder F. fictief was; dat, indien de Nederlandse rechter zich integendeel bevoegd verklaarde, dit was, omdat hij meende, steunende op de bevestiging van partijen, dat verweerder F. werkelijk het centrum van zijn morele en materiële belangen gevestigd had te Scheveningen;

Dat indien dit niet het geval moest geweest zijn, de Nederlandse Rechter ongetwijfeld misleid werd;

Overwegende dat Prof. Van Apeldoorn terecht opmerkt, dat de Nederlandse rechter ingevolge de voorschriften van het verdrag, verplicht is vonnis te wijzen tussen Belgen (zie advies blz. 16 bundel verweerder F.), dat dit nochtans slechts geldt in zoverre de Nederlandse rechter deze bevoegdheid ook zou bezitten t.o.v. Nederlanders (zie Bellefroid, n° 16); dat natuurlijk niet kan aangenomen worden, dat de bevoegdheid *ratione loci* in echtscheidingszaken in Nederland van openbare orde zou zijn t.o.v. Nederlanders doch niet t.o.v. Belgen; dat, moest deze stelling wel aangenomen worden, men tot de absurde gevolgtrekking zou komen, dat het verdrag aan de Belgen in Nederland meer rechten geeft dan de Nederlanders zelf bezitten;

Overwegende bijgevolg, dat indien men zelfs moest kunnen aannemen, dat de regels van de bevoegdheid *ratione loci* op internationaal plan ook in echtscheidingszaken niet van openbare orde zijn, men toch nooit zou kunnen aanvaarden, dat een vonnis, uitgesproken door een Nederlandse rechter, die volstrekt onbevoegd was, maar bij wie het geding slechts aanhangig kon gemaakt worden door misleiding, in België door de Belgische Rechtbank als tegenstelbaar zou kunnen beschouwd worden;

Overwegende dat in België zoals in andere beschaaft landen, de zedenwet aan de basis ligt van de instellingen en het bijgevolg behoort, dat een eerlijke samenwerking zou verleend worden aan de landen, waar de wet ontdoken of de rechtbanken misleid werden (zie Niboyet III, n° 1094);

Overwegende bovendien, dat het aanhangig maken van een geding bij een Nederlandse Rechtbank door het misleiden van de vreemde rechter, namelijk het bevestigen in proceduristukken van een feit, dat niet met de waarheid overeenstemt, en dat zijn bevoegdheid moet bepalen, dient beschouwd te worden als een bedrog, dat indruist tegen onze internationale openbare orde; dat een vonnis, aan de basis van hetwelk bedrog ligt, in België niet tegenstelbaar kan zijn;

Overwegende dat de Rechtbank het met verweerder F. volledig eens kan zijn, dat de tegenwoordige tijdsomstandigheden met grote kracht stuwten naar een meer internationaal gericht gerecht en dat daarvoor vereist wordt, dat de regels van internationale openbare orde van ieder land tot een essentieel minimum zouden beperkt zijn; dat echter verweerder F. uit het oog verliest, dat een van die meest essentiële beginselen, dat noodzakelijkerwijze moet deel uitmaken van de internationale openbare orde van ieder beschaaft land, juist is, dat geen enkel gezag kan gehecht worden aan een rechtshandeling, die aangetast is door bedrog;

Overwegende dat door er over te waken dat een zulkdanig essentieel beginsel van elke geordende en beschaaft maatschappij nageleefd wordt, de internationalisatie van het recht zeker niet tegengewerkt wordt, maar dat het integendeel beschermd en in gunstige zin bevorderd wordt;

Overwegende, dat het echter nog niet voldoende bewezen is op dit ogenblik, dat de inschrijving van verweerder F. te Scheveningen slechts fictief zou geweest zijn;

Dat aanlegster wel enkele gegevens verschaft, die tot nadenken stemmen, o.m. de betrekkelijke gelijktijdigheid die er bestond tussen de overschrijving van Antwerpen naar Scheveningen en omgekeerd en de fazen van de echtscheidingsprocedure; dat deze gegevens nochtans niet volstaan en dat het dus behoort

aanlegster toe te laten tot het aangeboden getuigenbewijs;

Overwegende dat de gestelde feiten dienend zijn ter zake en voldoende nauwkeurig omschreven werden;

Om deze redenen

De Rechtbank,

Gehoord in openbare zitting van 16 September 1954 het eensluidend advies van de heer Ch. Lens, Eerste Substituut van de heer Procureur des Konings, gegeven in de Nederlandse taal;

Alle verdere en strijdige besluiten van de hand wijzende;

Rechtdoende op *tegenspraak* :

Machtigt tweede verweerder om in rechte te treden;

Voegt de zaken, ingeschreven op de Algemene Rol onder de nummers 43.572 en 49.829 samen als vernocht;

Verleent akte aan verweerder F. van zijn uitdrukkelijk voorbehoud later te concluderen tot zulk einde als naar recht;

Recht doende op het verzet gevormd door de drie verweerders tegen de vonnissen van 26 Februari 1953 en op het verzet van eerste verweerder F., tegen het vonnis van 17 December 1953, verklaart deze verzetten niet ontvankelijk en veroordeelt de verweerders, aanleggers op verzet, tot de kosten van hun verzet;

Rechtdoende op de eis, ingeschreven onder het nummer 43.572;

Verklaart zich onbevoegd om over deze eis te oordelen en veroordeelt aanlegster tot de kosten van deze eis;

Alvorens recht te doen op de eis ingeschreven onder het nummer 49.829;

Machtigt aanlegster door alle middelen van recht, getuigen inbegrepen, te bewijzen :

1° Dat eerste verweerder rond begin Mei 1948 een appartement, samengesteld uit twee gemeubileerde kamers, gelegen op de eerste verdieping van het huis, Badhuisweg 24, Scheveningen, in huur nam;

2° Dat op dit ogenblik gezegd appartement nog bewoond was door de familie H.;

3° Dat dit gezin het bedoeld appartement slechts op 17 Juni 1948 verliet ten einde zich op een ander adres te laten inschrijven;

4° dat eerste verweerder feitelijk nooit op die gemeubileerde kamers heeft verbleven;

5° Dat hij slechts af en toe voor het week-end een paar dagen kwam doorbrengen, doch het overige gedeelte van de huurperiode beweerdelijk voor zaken op reis was;

6° Dat hij bijgevolg nooit op bedoeld adres het centrum van zijn belangen of zelfs een verblijfplaats van enige duur heeft gehad;

7° Dat ten andere, eerste verweerder, wanneer hij gedurende korte, een- of tweedaagse perioden de gemeubileerde kamers kwam betrekken, in pensioen was bij de familie E., zijnde het gezin van de eigenaar des huizes;

8° Dat gezegde gemeubileerde kamers, alle jaren voor korte perioden aan badgasten verhuurd worden;

Om na dit bewijs geleverd te hebben, te worden besloten en gevonnist als naar recht;

Laat aan verweerders het tegenbewijs van deze feiten toe door dezelfde middelen van recht;

Stelt aan om het onderzoek met gesloten deuren voor te zitten, de heer rechter-commissaris Gepts, rechter in deze Rechtbank, of bij belet elk ander magistraat door de heer Voorzitter dezer Rechtbank aan te stellen; reserveert de kosten van de eis ingeschreven op de Algemene rol onder n° 49.829.

BIBLIOGRAPHIE

Via onze medewerker, Mr Dr L. Th. Maes, die voor de vertaling zorgde, kregen we van uit Tchechoslovakije verschillende nota's en boekbesprekingen, waaruit we een klein overzicht krijgen van het rechtshistorisch leven achter het IJzeren Gordijn.

1. Valtasar Bogisic (1834-1954).

Over 120 jaar werd de grootste Zuidslavische jurist en geleerde Dr Valtasar Bagosic (20-12-1834/24-4-1908) geboren te Cavtat nabij Ragusa. In Ragusa en Venetië bezocht hij de middelbare school; te Wenen, München, Berlijn en Parijs studeerde hij rechten. Tot doctor juris promoveerde hij aan de Universiteit te Wenen en tot doctor in de Wijsbegeerte aan de Universiteit te Giessen. In de jaren 1863 tot 1867 was hij beambte aan de Hofbibliotheek te Wenen, waar hij de Slavische folkloristische en rechtsgewoonten verzamelde. In het jaar 1866 werd hij aan de Universiteit te Wenen benoemd, maar V. Bogisic heeft deze benoeming niet ontvangen en werd «Landesschulinspector» der «Militärgrenze». Later werd hij door de Universiteit van Kiew uitgenodigd. Eerst na verschillende aanbiedingen van de Tsarenregering nam hij in 1869 het kathedra van rechtsgeschiedenis aan de Universiteit te Odessa aan. In het jaar 1873 ontving hij opdracht het burgerlijk wetboek voor Montenegro op te maken. Na het vervullen van deze opdracht zette hij zich verder aan wetenschappelijke arbeid tot hij benoemd werd tot minister van justitie van het vorstendom Montenegro. De laatste jaren bracht V. Bogisic voor het grootste gedeelte door in Parijs. Tijdens een reis naar Cavtat overleed hij in Fiume.

Zijn voornaamste publicatie is : «Zbornik sadasnjih pravnih obicaja u juznih Slovena» : verzamelboek der tegenwoordige rechtsgewoonten bij de Zuidslaven. Zijn grootste juridisch werk is echter «Opci imovinski zakonik» : het algemeen wetboek voor Montenegro. Dit wetboek is gesteund op de geldende rechtsgewoonten, niet op het Romeinse recht. Dit wetboek heeft de opmerkzaamheid van gans Europa opgewekt en had invloed op het Japanse wetboek. Het werd op 25 Maart 1888 uitgegeven; het is het product van de geleerdheid, de kunstvaardigheid en de levenservaring van zijn schepper. V. Bogisic was lid van talrijke geleerde genootschappen en was in schriftelijke betrekkingen met alle vooraanstaande Slavische geleerden.

2. Hermenegild Jirecek (1909-1954).

Over 45 jaren overleed de vooraanstaande Tchechische rechtshistoricus en de medeschepper van de Tchechische wetenschappelijke literatuur, Dr. Hermenegild Jirecek (13-4-1827/29-12-1909). Geboren in de stad Hohenmauth, studeerde hij aan het gymnasium in de stad Leitomischl. In Praag studeerde hij wijsbegeerte en rechten; in 1855 werd hij tot doctor gepromoveerd. In de jaren 1854-1887 was hij werkzaam in het Ministerie van Eredienst; in de jaren 1884-1894 was hij hoofddirecteur bij de dienst der schoolboeken. In 1864 bood men hem de leerstoel van burgerlijk recht aan, aan de Universiteit te Agram, en in 1869 de leerstoel van het Slavisch recht aan de Universiteit te Warschau. In 1866 onderhandelde men over zijn benoeming op de leerstoel van Oostenrijks recht aan de Universiteit te Praag.

H. Jirecek wijdde zijn voornaamste wetenschappelijke opzoekingen aan de geschiedenis van het Slavisch recht. Zijn voornaamste werk blijft «Slovanske pravo v Cechach a na Morave» : Slavisch recht in Bohemen

en Moravië, 1863-1864. De geleerden die de Tchechische taal niet beheersen, kunnen zijn werk: «Das Recht in Böhmen und Mähren geschichtlich dargestellt», twee delen, 1865, 1866 raadplegen. H. Jirecek is verder de auteur van het juridisch-historisch woordenboek «Prove», waar hij de gemeenschappelijke wortels en de gemeenschappelijke grondslagen van het gehele recht der verschillende Slavische naties verklaart.

H. Jirecek heeft in het geheel 35 werken en 85 bijdragen, ook op andere wetenschappelijke gebieden geschreven. Behalve de kleinere studiën over de geschiedenis van het Slavische recht bestudeerde hij de stads- en landrechten van de Boheemse staat. Hij heeft ook dertien delen van de verzameling van de oude Boheemse rechtsbronnen «Codex juris bohemicus» tijdens de jaren 1867-1898 bezorgd.

H. Jirecek, die lid was van talrijke wetenschappelijke Academies en genootschappen, was een aanhanger van de vergelijkende methode bij de verklaring der Boheemse en Slavische rechtsgeschiedenis. Zijn wetenschappelijke arbeid heeft een blijvende betekenis voor de Slavische en andere vorsers.

3. **Dr Miroslav Cihlar, Kvyvoji statni spravy v CSR.I.** Bij de ontwikkeling der staatsregeling in Tchechoslowakije. I. Praag, 1953, 440 p.

Deze door de redactie van de juridische uitgeverij van het ministerie van justitie in Praag opgenomen publicatie bevat een inleiding, elf hoofdstukken, de literatuur, een naam- en zakenregister, en negen landkaarten.

In de inleiding behandelt de auteur het ontstaan van het nieuwe staatsapparaat in de staten van de volksdemocratie, verder dan de uiteenzetting der staatsregeling, de terminologie, de openbare en politieke regeling, de territoriale en interessenregeling en andere, het ontstaan van de autonomie en van de federatie, zoals ook het doel van zijn arbeid. De auteur verklaart dat men bij de verklaring van de ontwikkeling der staatsregeling ook op de internationale politiek moet letten. De omvang van het boek heeft de mogelijkheid van het onderzoek en het publiceren van de bijnormen, die belangrijk zijn voor de ontwikkeling van de staatsregeling, beperkt.

Het eerste kapittel schildert de staatsregeling in Oostenrijk en Hongarije rond het jaar 1848. Het tweede hoofdstuk is gewijd aan de revolutie van 1848 en de grondwettelijke wijzigingen. Het derde hoofdstuk behandelt de uitbouw van de bureaucratische-centralistische staat in Oostenrijk en Hongarije, terwijl het vierde hoofdstuk het begin van het constitutionalisme in Oostenrijk en Hongarije behandelt. Het vijfde hoofdstuk schildert de ontwikkeling van het Oostenrijks-Hongaars bestuur in de periode van het Imperialisme, terwijl het zesde hoofdstuk de wereldoorlog en het ontstaan van Tchechoslowakije beschrijft. Het zevende hoofdstuk beschrijft de strijd om de macht in de republiek in de jaren 1918-1920. Het achtste kapittel beschrijft de versterking van de nieuwe staat en de nederlaag der arbeidersbeweging. De negende en tiende hoofdstukken handelen over de instellingen en de grondwet van de nieuwe republiek. Het elfde hoofdstuk is aan de verhoudingen in de laatste wereldoorlog en het ontstaan van de huidige staat gewijd.

De publicatie bevat naast de aanhaling van de gespecialiseerde literatuur, ook de handschriften en de monografiën, met de vermelding van de wetenschappelijke arbeid van de ganse rij der rechtshistorici B. Baxa, Fr. Cada, J. Celakovsky, K. Kadlec, J. Kapras, J. Markov, R. Rauscher, B. Rieger, Th. Saturnik, e.a. en een

naam- en zaakregister. De bijgevoegde landkaarten betreffen de territoriale ontwikkeling van de staat en de ontwikkeling van zijn regeringsorganisatie. De ontwikkeling van de staatsregeling in Tchechoslowakije werd reeds in talrijke gespecialiseerde studiën bestudeerd. Het boek brengt een klaar overzicht over het genoemde thema. Elk hoofdstuk bevat talrijke slagwoorden over de betreffende materie en vergemakkelijkt zo een snelle oriëntatie. Bij elk kapittel worden dan de aanmerkingen en verklaringen gevoegd. De publicatie brengt de verklaring van de ontwikkeling der staatsregeling. Deze uiteenzetting werd eng met de schildering van de algemene en politieke geschiedenis van vijftien eeuwen verbonden. De auteur bemoeit zich ook met de verschillende rechtshistorische vragen. Het boek is een gewichtige bijdrage tot de geschiedenis van de ontwikkeling der staatsregeling in Tchechoslowakije, d.i. in de Boheemse landen en in Slowakije. De publicatie zal diensten bewijzen aan het wetenschappelijke interesse van de historici, de rechtshistorici en de vorsers op het gebied van de politieke geschiedenis.

4. **De wetenschappelijke herdenking van een Pools rechtshistoricus.**

Dr Karol Koranyi, professor der Warschauer Universiteit, is in het dertigste jaar van zijn wetenschappelijke activiteit gekomen. Na het beëindigen der juridische studiën aan de Universiteit van Lemberg, wijdde Prof. Koranyi zich aan de rechtsgeschiedenis, onder leiding der professoren W. Abraham, P. Dabkowski en A. Halban. In 1931 studeerde hij in West-Europa rechtsgeschiedenis. In 1939 werd hij professor aan de Universiteit in Lemberg. In de jaren 1945 tot 1951 gaf Prof. Koranyi algemene geschiedenis van de staat en van het recht aan de N. Copernicus-Universiteit in Thorn. Hier oefende hij ook het ambt van rector uit. In 1950 werd hij voor dezelfde disciplines aan de Universiteit in Warschau benoemd; verder had hij de leiding van het Instituut voor Rechtsgeschiedenis aan de Universiteit van Warschau overgenomen.

In het verloop van 30 jaren wetenschappelijke activiteit heeft Prof. Koranyi 104 werken en artikels, 8 bibliografische werken, 13 handboeken, 93 recensies en 22 necrologia geschreven.

Zijn proefschrift handelde over het middeleeuwse erfrecht. Anderzijds hield de geleerde zich bezig met de geschiedenis van het strafrecht: meer dan 30 werken, o.a. over de misdaden van heksen en zelfmoordenaars; met de geschiedenis van het militaire recht, zo over de Poolse en Zweedse militaire artikels der 17e eeuw; alsook met de andere verschillende gebieden der rechtsgeschiedenis, het staatsrecht, het burgerlijk recht, het zeerecht en de geschiedenis der diplomatie. Zijn studie over de internationale verdragen in de Middeleeuwen, heeft Prof. Koranyi hoofdzakelijk op Italiaanse bronnen gebouwd. In 1951 heeft hij het handboek «Powszechna Historia Państwa i Prawa»: «De algemene geschiedenis van de staat en van het recht» gepubliceerd. In 1938-1939 heeft Prof. Koranyi de publicatie «Bibliografia historyczno-prawna za lata 1926-1936»: de historische- en rechtsbibliografie in de jaren 1926-1936 uitgegeven, waarvan het tweede deel over de jaren 1937-1947 handelen.

5. **K. Koranyi, Powszechna historia państwa i prawa w zarysie.** Algemene geschiedenis van de staat en van het recht in ontwerp J. Epoka niewolnictwa. Het tijdvak der slavernij. Warschau, 1951, 154 p.

Deze publicatie van de bovenvermelde geleerde is in

vier delen gesplitst. De eerste afdeling, aan Egypte gewijd, schetst in drie hoofdstukken het algemeen historisch beeld, de sociaal-economische verhoudingen en de beschrijving van de staatsinrichting. Volgens de auteur ontwikkelde de Egyptische staat zich in vier periodes. In de oudste tijd was Egypte in kleine zelfstandige staatjes ingedeeld, die zich later tot twee staten, Beneden-Egypte en Opper-Egypte ontwikkelden. In de tweede periode, van rond 3200 tot rond 2500 vóór C., die de auteur «de oude Egyptische staat» noemt, werd de regering der koningen gestut op het beamptenapparaat. De latere ontwikkelingsperiode, van rond 2150 tot rond 1700 is de tijd van de Midden-Egyptische Staat: tot deze tijd behoort de expansie, de centralisatie van het beheer, de opstand der boeren en het verval van de staat. De vierde ontwikkelingsperiode, de tijd van de «nieuwe Egyptische staat», rond 1700 tot rond 1570 vóór C., bracht de macht der priesterklas met zich. De herhaalde splitsingen in de staat brachten zijn zwakheid mee en in 30 vóór C., zijn aanhechting bij het Romeinse rijk. In de tijd der zelfstandigheid was de koning onbeperkte heerser. Tussen de bestuurs- en gerechtsbeampten was geen onderscheid.

De tweede aan het Babyloonse rijk gewijd, bevat eveneens drie hoofdstukken over een algemeen historische schets, de sociaal-economische verhoudingen en de inrichting van de staat. In de opbouw van de staat ten tijde van koning Hammurabi werd het bekende 282 artikel tellende wetboek uitgevaardigd, dat proces-, straf- en privaatrecht bevat. Het schetst het beeld der rechterlijke, sociale en economische verhoudingen in Babylonië in de tijd, toen aan de leiding van de staat een onbeperkte monarch stond, toen een gecentraliseerde administratie en een collegiaal rechtstelsel werd uitgebouwd.

De derde afdeling is de meest uitvoerige. Zij is aan Griekenland gewijd en bevat 5 delen met 16 hoofdstukken. Na de uiteenzetting van het ontstaan van de Griekse Staat in de tijd van Homeros en in de tijd na Homeros, schetst de auteur de staatsinrichting en de verhoudingen in Sparta, waarna hij de wetten van Lycurgus beschrijft als de bron van het recht. Verder schildert hij vanaf de oorsprong de staatsinrichting van Athene, de tijd der oligarchie (411-410 v. C.), de vernieuwing van de attische zeebond (377 v. C.), zijn verval (355 v. C.) en het einde der zelfstandigheid van de Griekse staat (328 v. C.). Als rechtsbronnen vermeldt de auteur het gewoonterecht, de codificatie van Drakon en de wetgevende activiteit van Soloon.

De vierde afdeling is aan het Romeinse recht gewijd. In drie delen met twaalf hoofdstukken wordt de tijd der koningen, der republiek en der keizers geschetst en de inrichting van de staat, de sociale en economische verhoudingen evenals de juridische positie van de bevolking uiteengezet.

Het boek van Prof. K. Koranyi is zeer overzichtelijk en geeft een bondig, maar stelselmatig overzicht van de staats- en rechtsgeschiedenis in de vier oude staten.

6. **B. Baranowski, Procesy czarownic w Polsce XVII i XVIII wieku.** De heksenprocessen in Polen in de XVIIe en XVIIIe eeuw. Łódzkie Towarzystwo Naukowe. W. II. Nr 13. Societas Scientiarum Łodziensis. S. II. Nr 13. Łódź, 1952, 182 p.

Dit aan Prof. Dr H. Serejski opgedragen boek bevat naast de inleiding, drie delen, een slot, een personen-index en een samenvatting in het Russisch en het Frans.

In de inleiding, waarin de auteur zich op de algemene

werken: Michelet, Soldan-Heppe, Hanson, Delacroix, König, Colinet, Maury, Garçon en Hinchin, Lecky, Byloff en Horna steunt, legt hij er de nadruk op dat de heksenprocessen tot de gruwelijkste bladzijden van de geschiedenis behoren. Deze processen breidden zich het meest uit van in de 15e tot de 17e eeuw. De primitieve methodes van het toenmalig hoofdzakelijk met de foltering verbonden rechtssysteem hebben ware onrechtvaardigheden veroorzaakt. Deze omstandigheid heeft echter een reactie tot gevolg gehad.

Het eerste deel, in zes afdelingen ingedeeld, behandelt de juridische grondslagen van de achtervolgingen tegen de heksen. In de eerste afdeling schetst de auteur het begin van dit bijgeloof in Polen. In de tijd der Piasten en Jagellonen behoorden de toverijdelicten tot de bevoegdheid van de bisschopsrechtbanken. Deze processen kenden geen betrekking met de duivel en met de duivelse krachten. Processen van deze soort ontmoeten wij eerst in Polen in de 17e en 18e eeuw, en zij werden door wereldlijke rechters geoordeeld. Hoewel nog de regeling van 1543 deze processen aan de geestelijke rechtbanken overlaat, zijn zij later bijna geheel naar de stadsrechtbanken overgegaan. Deze toestand duurde voort tot in 1776. In de tweede afdeling wordt de uitbreiding van het bijgeloof geschetst op het gehele gebied van het toenmalige Polen in de tweede helft der 17e eeuw. Nog in 1761 en 1775 kwam het tot massaterechtsstellingen van heksen. De derde afdeling schildert de sociaal-economische achtergrond van deze processen. De door de oorlogen verarmde bevolking zag in de heksen de doods vijanden, omdat zij de oorzaak van het ongeluk en het lijden in de tussenkomst der hel zag. De vierde afdeling spreekt over de gunstige atmosfeer van de toenmalige tijd, toen de bloei der geheime wetenschappen intrad en een rij personen: C. Bazylik, L. Gornicki en andere, hun werken over het helthema hadden gepubliceerd. De vijfde afdeling behandelt de strijd tegen de onregelmatigheden in de toverijprocessen. Talrijke auteurs, zoals D. Wiesner, K. F. Czartoryski, S. Gamalski, J. A. Zaluski, J. Bohomolc en andere, streefden naar de afschaffing van deze onregelmatigheden. De zesde afdeling spreekt over de opheffing van de straf tegen de heksen. De wet van 1776 verbood aan alle rechtbanken nog heksen te achtervolgen en schafte de foltering af.

Het tweede gedeelte schetst het proces en is opnieuw in zes afdelingen ingedeeld. De zevende afdeling beschrijft het rechterlijk proces tegen de heksen voor de stads- en dorpsrechtbanken. Deze laatste hadden geen strafrechterlijke bevoegdheid. De achtste afdeling is gewijd aan de beschuldiging der «toverij». De valse beschuldiging werd met een geldboete achtervolgd. De negende afdeling schetst de waterproef, terwijl de tiende afdeling de foltering beschrijft. Deze mocht maar één uur duren. Na de bekentenis tijdens de foltering moest de aangeklaagde nog «vrijwillig» bekennen. De elfde afdeling behandelt de medeschuldige, door de heks tijdens haar verhoor vernoemd. De twaalfde afdeling schetst het vonnis. De doodstraf werd eerst door de onthoofding en later door de brandstapel uitgevoerd. Men vindt ook gevallen van matiger bestraffing.

Het derde deel beschrijft de uitspraken der heksen en is in twee afdelingen ingedeeld. De dertiende afdeling schildert de «ervaringen» der heksen: vrouwen kwamen naar het gerecht, die de getuigenissen aanbrachten, waaruit moest blijken dat de schuld in geval van mislukte oogst en andere tegenslagen bij de zgn. «heksen» gelegen was. De veertiende afdeling handelt over de duivel in de heksen-

processen. Tijdens de folteringen vertelden de heksen over hun betrekkingen met de duivel en gaven er allerlei voorstellingen van. Als besluit zegt de auteur dat de heksenprocessen in Polen niet zo talrijk waren als in de overige Europese landen. Het aantal slachtoffers was in Polen merkelijk lager.

De studie schildert een goed beeld van het Poolse strafrecht in de 17e en 18e eeuw en maakt ons ook bekend met de toenmalige Poolse maatschappij.

*Dr Rud. Kalthous,
Jaromer, Tchechoslowakije.*

VERBOND DER BELGISCHE ADVOCATEN

Algemene Raad 21 December 1954

De Algemene Raad van het Verbond der Belgische Advocaten vergaderde onder voorzitterschap van de Voorzitter, Meester Charles Boelens, Oud-Stafhouder, op 21 December l.l. op het Paleis van Justitie te Brussel. Het enig punt op de dagorde bestond uit de bespreking van het definitief opstel van het door het Verbond gewenste Wetsontwerp, betreffende de uitoefening van het Beroep van Advocaat.

Aan deze bespreking namen deel, talrijke Stafhouders en afgevaardigden der balie's van het land. Na herziening van de volledige tekst, voorbereid door de zorgen van Meester Roger Van Roye der Balie van Brussel, met de medewerking der daartoe aangestelde commissie, werd de tekst goedgekeurd. Wij kunnen deze dus hiermede bekend maken. Hij is het eindresultaat der menigvuldige studie's, onderzoeken, verslagen en discussie's die sedert zeer geruime tijd de aandacht der Balie's en van het Verbond hebben weerhouden.

De wijzigingen der artikels 48 en 49 (Hoofdstuk V) van het ontwerp betreffende de Tuchtraden van Beroep komen zeer op het voorplan.

De Algemene Vergadering gehouden op 12 October 1953 te Brussel, bracht hierover haar mening uit. Deze belangrijke vergadering was vereerd met de aanwezigheid van de heer Minister van Justitie, de Heer Ch. du Bus de Warnaffe en van de heer Stafhouder Maurice Sand der Balie van Brussel. De Heren Stafhouders der Balie's van Luik, Gent, Antwerpen en andere balie's alsook talrijke leden namen toen deel aan de bespreking.

Na bewerking van het project door het Bureau en door de Raad van het Verbond, werd eerst de redactie van de tekst aangaande de Tuchtraden van Beroep, aan de Algemene Vergadering, gehouden te Luik op 6 Februari 1954, voorgelegd en goedgekeurd. Het overige van het ontwerp werd ter beschikking gesteld op de Algemene Vergadering gehouden te Antwerpen op 9 October 1954, zodat de Raad nu heeft kunnen overgaan tot het opmaken van de uiteindelijke tekst.

Dit definitief aangenomen ontwerp neemt de vorm aan ener kaderwet, zodat zij kan aangevuld worden door Koninklijke Besluiten volgens de noodwendigheden. De Raden van de Orde wensen inderdaad hun vrijheid en hun autonomie zoveel mogelijk te behouden, wat betreft de organisatie der Tucht en het treffen van alle maatregelen aangaande de morele en de stoffelijke belangen van hun leden (artikel 24).

Het Verbond heeft het ook nuttig geacht aan de geschrapte advocaat een recht van aanvraag tot rehabilitatie voor te behouden.

Titel twee van het project betreffende de Orde van Advocaten bij het Hof van Verbreking zal nog door de Orde dienen nagezien te worden, doch de Heer Minister van Justitie en de Commissie van Justitie der Kamer

van Volksvertegenwoordigers zijn steeds in het bezit van de tekst van een Wetsontwerp waaraan het Verbond der Belgische Advocaten zich gehouden heeft.

Verdere besprekingen zullen nog moeten gevoerd worden nopens de zaakwaarnemers van alle bestaande categoriën — want afzonderlijke wetsbepalingen zullen dienen ingevoerd te worden, zowel op strafgebied als in het kader der handelswet.

De Algemene Raad besliste ook de volgende Algemene Vergadering te houden te Brussel in het lokaal der eerste Kamer van het Hof, op Zaterdag, 12 Februari aanstaande, te 15 uur.

WETSONTWERP BETREFFENDE DE UITOEFENING VAN HET BEROEP VAN ADVOCaat

Titel I.

De advocaten ingeschreven bij de balies van beroep en van eerste aanleg.

Hoofdstuk I.

Art. 1. — Niemand kan het beroep van advocaat uitoefenen indien hij niet Belg is, indien hij niet in het bezit is van het diploma van doctor in de rechten, indien hij de eed niet afgelegd heeft en indien hij niet ingeschreven is op een tabel van de orde of op een lijst van stagedoeners.

Art. 2. — De bepalingen van de artikelen 220, lid 1, 223a, 223b, 223c, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek zijn toepasselijk op het uitoefenen, door de gehuwde vrouw, van het beroep van advocaat.

Van de verklaring voorzien bij artikel 223c, lid 1, wordt een uitgifte overgemaakt aan de secretaris van de orde.

Art. 3. — De aanneming tot de eed heeft plaats ter openbare terechtzitting van het Hof van Beroep, op de voorstelling van een advocaat die er sinds ten minste tien jaar zijn beroep uitoefent of van een advocaat bij het Hof van Verbreking en op verordering van het Openbaar Ministerie.

De recipiendus legt er in de volgende bewoordingen de eed af :

« Ik zweer getrouwheid aan de Koning, gehoorzaamheid aan de Grondwet en aan de wetten van het Belgisch volk.

» Ik zweer niets te zullen zeggen of ruchtbaar te maken dat strijdig is met de wetten, de verordeningen, de goede zeden, de veiligheid van de Staat en de openbare rust; nooit de eerbied uit het oog te ver-

liezen aan de rechtbanken en aan de openbare overheden verschuldigd; als raadsman of verdediger in geen zaak op het redenen welke ik, in eer en geweten, niet rechtvaardig zou menen te zijn.»

De griffier vermeldt op het zittingsblad en bevestigt op de keerzijde van het diploma dat de aanneming tot de eed en de aflegging er van plaats gehad hebben.

Art. 4. — Ieder jaar wordt er een tabel van de orde der advocaten opgemaakt en een lijst van de stagedoeners die hun beroep uitoefenen bij elk Hof van Beroep en bij elke rechtbank van eerste aanleg.

Art. 5. — De tabel van de orde en de lijst van de stagedoeners worden oppermachtig door de Raad van de Orde opgemaakt.

Art. 6. — Zij die op de tabel ingeschreven zijn, maken alleen de orde van de advocaten uit. De orde van de advocaten heeft de rechtspersoonlijkheid.

Art. 7. — Om ingeschreven te worden op de tabel der orde is de stage gedurende drie jaar opgelegd.

De voorwaarden ervan worden door de Raad van de Orde bepaald.

Art. 8. — De pleitbezorgers, doctors in de rechten, die gedurende meer dan drie jaar als pleitbezorger opgetreden zijn en het beroep van advocaat willen uitoefenen, kunnen van de stage vrijgesteld worden zo zij van hun titels en zedelijk gedrag doen blijken.

Art. 9. — De Raden van de Orde kunnen, tegen de door hun reglementen bepaalde voorwaarden, aan de advocaten die sedert ten minste tien jaar op de tabellen van de orde ingeschreven waren, machtiging verlenen tot het voeren van de titel van ere-advocaat.

Zij kunnen in uitzonderlijke omstandigheden de voorsz. termijn verkorten.

De betaling van de bijdrage kan aan de ere-advocaten worden opgelegd.

Hoofdstuk II.

Art. 10. — De advocaten ingeschreven op de tabel van de orde of op de lijst van de stagedoeners, kunnen pleiten voor al de rechtscolleges van het Rijk.

Buiten de gevallen door de wet bepaald, mogen de partijen in persoon verschijnen voor al de rechtscolleges van het Rijk. De juridische personen verschijnen door hun wettelijke of statutaire organen.

Art. 11. — Onverminderd de rechten der pleitbezorgers, worden alleen toegelaten de partijen in rechte of in verzoening te vertegenwoordigen:

a) de advocaten, dragers der stukken, of wanneer de wet het eist, voorzien van een schriftelijke volmacht;

b) de echtgenoten der partijen, hun bloedverwanten en aanverwanten in opgaande lijn, tot welke graad zij behoren, en in de zijdelingse lijn tot de derde graad;

c) de afgevaardigden der syndicaten, maar enkel in de geschillen die de leden der organisaties aanbelangen, die hetzij voor het arbeidsgerecht, hetzij voor de kantonale rechtsmachten die er de plaats van innemen, worden ingeleid;

d) de bedienden van verzekeringsondernemingen, maar enkel voor de homologatie van akkoorden die hun verzekeren in zake van arbeidsongevallen en beroepsziekten aanbelangen.

De personen beoogd onder litera b, c en d kunnen enkel van de voorgaande schikkingen genieten indien zij drager zijn van een bijzondere volmacht en aangesteld worden in ieder geval door de rechtsmacht bij dewelke zij zich aanbieden.

Art. 12. — Worden alleen toegelaten te pleiten:

a) de advocaten;

b) de pleitbezorgers in de gevallen door de wet voorzien;

c) de partijen, hun echtgenoten, bloedverwanten of aanverwanten in de voorwaarden voorzien door artikel 11 hierboven, onafgezien van de vereisten van artikelen 85 en 470 van het Wetboek van Rechtsvordering;

d) de afgevaardigden der syndicale organisaties in de voorwaarden voorzien in artikel 11 hierboven.

Art. 13. — Worden gestraft met een geldboete van 200 frank tot 1.000 frank en zullen daarenboven bij hervallen gestraft worden met een gevangenisstraf van 15 dagen tot 6 maanden:

1) hij die zich in het openbaar de hoedanigheid van advocaat zal hebben toegeschreven, zonder op de tabel van de orde of een lijst van stagedoeners opgeschreven te zijn, of deze van ere-advocaat zonder voorzien te zijn van de toelating bepaald in artikel 9;

2) hij die hetzij bij zich zelf hetzij door derden voor zijn rekening handelende zich gewoonlijk tot een andere wendt, nl. door publiciteit, bezoek of briefwisseling, met het doel zijn tussenkomst of deze van derden aan te bieden ten einde door gerechtelijke tussenkomst of andere, enig voordeel of vergoeding dewelke het ook zij, te bekomen.

De vervolgingen worden van ambtswege door het Openbaar Ministerie ingesteld of op klacht van de betrokken tuchtoverheden.

De bepalingen van boek I van het Strafwetboek, zonder uitzondering van hoofdstuk VII en artikel 85, zijn op de voorsz. schikkingen toepasselijk.

Art. 14. — Het is aan al de ministeriële ambtenaars verboden, op straf der tuchtstraffen door de wet voorzien, enige medewerking te verlenen tot de inning vóór de rechtsmachten van schuldvorderingen, aan physische personen of juridische personen voor derden handelende zonder daartoe door de wet gemachtigd te zijn.

Art. 15. — § 1. — Het beroep van advocaat is onverenigbaar namelijk:

1) met alle ambten der gerechtelijke orde en der bestuurlijke orde, die niet kosteloos zouden zijn, met uitzondering der ministers, burgemeesters en schepenen, leden der bestendige deputaties;

2) met de ambten van notaris, pleitbezorger en deurwaarder, onafgezien van de advocaat-pleitbezorger;

3) met de bezoldigde betrekkingen of deze van accountants;

4) met iedere handelsverrichting.

§ 2. — Worden van het beroep van advocaat uitgesloten alle personen die het beroep van zaakwaarnemer uitoefenen of uitgeoefend hebben.

Art. 16. — De advocaten leden van een of andere der Wetgevende Kamers, mogen geen advocaat zijn der openbare besturen, noch pleiten, noch enige betwiste zaak volgen in het belang van de Staat noch

tegen de Staat, noch hem advies geven in zulke zaak.

Hetzelfde geldt voor de leden der provincie- en gemeenteraden voor wat betreft de betwiste zaken die respectievelijk de provincie en de gemeente aanbelangen.

Art. 17. — De advocaten oefenen vrij hun beroep uit voor de verdediging van het recht en de waarheid.

Zij moeten zich onthouden enig zwaarwichtig feit tegen de eer en de faam der partijen naar voren te brengen, hetzij de noodzakelijkheid der zaak dit eist.

Hoofdstuk III.

Raden van de Orde en Stafhouder.

Art. 18. — Voor elke balie wordt er een Raad van Orde ingesteld.

In de hoofdplaatsen van de rechterlijke arrondissementen echter, waar een Hof van Beroep zijn zetel heeft, is maar één tabel van de Orde, één lijst van stagedoeners en één Raad van de Orde.

Art. 19. — De leden van de Raad worden rechtstreeks gekozen door de vergadering van de Orde, waartoe al de op de tabel ingeschreven advocaten opgeroepen worden.

De stafhouder en de leden van de Raad worden bij gelijktijdige maar afzonderlijke lijststemming gekozen.

Art. 20. — De stafhouder is het hoofd van de Orde. Hij vertegenwoordigt deze in alle omstandigheden. Hij zit de algemene vergadering van de advocaten en de Raad der Orde voor.

Art. 21. — De vergadering van de Orde wordt door de stafhouder bijeengeroepen. Zij kan eveneens door de Procureur-Generaal bijeengeroepen worden.

Art. 22. — Het aantal der leden van Raad van de Orde wordt bepaald met het oog op het aantal der advocaten van iedere balie.

De Raad van de Orde kan niet beraadslagen indien de meerderheid der leden niet aanwezig is.

Art. 23. — De Raad van de Orde voorziet in de verdediging van de behoeftigen.

Hoofdstuk IV.

Tucht.

Art. 24. — De Raad van de Orde is gelast, namelijk:

- met de zorg voor de eer van de Orde der advocaten;
- met de handhaving van de beginselen van rechtschapenheid en kiesheid die aan hun beroep ten grondslag liggen;
- met het nemen van alle maatregelen betreffende de morele en stoffelijke belangen van de Orde en haar leden;
- met de beteugeling en de bestraffing langs disciplinaire weg van de misbruiken en fouten onafgezien het optreden van de rechtbanken indien daartoe aanleiding bestaat;
- de tabel van de Orde en de lijst der stagedoeners op te maken evenals gebeurlijk de tabel der ereadvocaten;
- het waken over de vervulling van al de verplichtingen van de stage;

- het innen onder elke gepaste vorm der bijdragen;
- reglementen uit te vaardigen over deze voorwerpen.

Art. 25. — De Raad van de Orde neemt kennis van de tuchtzaken, hetzij van ambtswege, hetzij op aanzegging van het Openbaar Ministerie.

Art. 26. — De advocaten bepalen hun honoraria met de bescheidenheid die men van hun ambt moet verwachten.

In de gevallen waar het bepaalde bedrag de grenzen van een behoorlijke gematigdheid overschrijdt, wordt het door de Raad van de Orde verminderd met inachtneming van de belangrijkheid der zaak en de aard van het werk, onder voorbehoud van disciplinaire sancties, zo daartoe aanleiding bestaat.

Hij beveelt eventueel de uit te voeren teruggave, een en ander onverminderd het recht van de partij om zich tot het gerecht te wenden, zoals in gewone zaken.

Art. 27. — De Raad van de Orde mag, naar gelang het geval, waarschuwen — censureren — een blaam uitspreken — schorsen gedurende een termijn die één jaar niet mag te boven gaan — van de tabel of van de lijst van de stagedoeners schrappen.

Art. 28. — Iedere advocaat die een derde maal de straf van schorsing oploopt, wordt van de tabel geschrapt.

Art. 9. — De Raad van de Orde zal de sancties, voorzien in artikel 27, slechts treffen na de betrokken advocaat gehoord of uitgenodigd te hebben.

Art. 30. — De bij verstek uitgesproken sententies zijn voor verzet vatbaar.

Art. 31. — Alle sententies die op tuchtgebied door de Raad van de Orde uitgesproken worden en die veroordeling of vrijspraak houden, zijn vatbaar om beroepen te worden, hetzij door de veroordeelde advocaat, hetzij door de Procureur-Generaal.

Het beroep is schorsend.

Art. 32. — Het uitoefenen van het tuchtrecht staat de rechtsvorderingen, welke het Openbaar Ministerie of de partijen zich gerechtigd achten voor de rechtbank in te stellen, niet in de weg.

Art. 33. — De advocaat die door een tuchtstraf wordt getroffen, kan in bijzondere omstandigheden het voorwerp uitmaken ener herstelling in eer en recht.

Hoofdstuk V.

Tuchtraden van Beroep.

Art. 34. — Er wordt een Tuchtraad opgericht bij ieder Hof van Beroep.

De Tuchtraden van Beroep bestaan uit een voorzitter en vier bijzitters. De Procureur-Generaal bekleedt de zetel van het Openbaar Ministerie.

Behoudens de hierna voorziene uitzonderingen, behoren twee van de bijzitters tot de balie waarvan de betrokken advocaat afhangt; de drie andere worden aangesteld als volgt:

In het begin van ieder gerechtelijk jaar maken de Tuchtraden der balies de lijst op voor de Tuchtraden van Beroep. De leden van de Tuchtraad van Beroep worden gekozen tussen de oud-leden van Raad der Orde van Advocaten der verschillende balies.

Telt de balie minder dan 50 advocaten, ingeschreven op de tabel, dan zal de lijst aangevuld worden met namen van advocaten behorende tot een balie van het gebied.

Door het lot worden twee leden aangeduid tussen de kandidaten ener lijst die door de stafhouder der balie, waartoe de betrokken advocaat behoort, wordt ingezonden en die geen deel zullen uitgemaakt hebben van de Tuchtraad die de sententie, waartegen beroep, uitgesproken heeft; de andere leden worden door het lot gekozen tussen al de kandidaten door de stafhouders der verschillende balies voorgesteld in de mate van één kandidaat per 100 advocaten ingeschreven op de tabel; gezegde kandidaten zullen, behalve onmogelijkheid, tussen oud-leden van de Raad der Orde gekozen worden.

Voor de balies die minder dan 100 advocaten tellen, zal er één kandidaat voorgesteld worden op voorwaarde dat er een stafhouder en een Raad der Orde bestaan.

Ten zetel van elk Hof van Beroep zal er een afzonderlijke lijst gehouden worden van de kandidaten voor de zaken waarvan de behandeling in de Franse taal geschiedt en een andere van de kandidaten voor de zaken in de Nederlandse taal.

De voorzitter van de Tuchtraad van Beroep zal de oudste stafhouder zijn of het oudste lid door het lot aangeduid, zoals hierboven uiteengezet, om er deel van uit maken.

Titel II.

De advocaten bij het Hof van Verbreking.

Art. 35. — Het recht om voor het Hof van Verbreking op te treden en conclusies te nemen hoort, uitsluitend in burgerlijke zaken, toe aan advocaten die de titel voeren van «advocaat bij het Hof van Verbreking»; hun aantal wordt bepaald bij koninklijk besluit, op advies van het Hof; zij worden door de Koning benoemd uit een door het Hof in algemene vergadering opgemaakte lijst van drie kandidaten voor elke van de te begeben plaatsen; om kandidaat te zijn moet men sedert ten minste zes jaar doctor in de rechten zijn.

Alvorens hun ambt op te nemen, leggen de advocaten bij het Hof van Verbreking, vóór het Hof, de bij artikel 3 voorgeschreven eed af.

Art. 36. — De in artikel 2 opgesomde regels zijn van toepassing op het uitoefenen, door de gehuwde vrouw, van het beroep van advocaat bij het Hof van Verbreking.

Van de verklaring, voorzien in lid 2 van bedoeld artikel, wordt een uitgifte overgemaakt aan de stafhouder van de advocaten bij het Hof van Verbreking.

Art. 37. — In alle aan het Hof onderworpen zaken vertegenwoordigt de advocaat bij het Hof van Verbreking geldig de partij, zonder van een mandaat te moeten doen blijken.

De advocaten bij het Hof van Verbreking hebben het recht voor alle rechtscolleges van het Rijk te pleiten.

De advocaten bij het Hof van Verbreking zijn verplicht in de Brusselse agglomeratie te verblijven.

Art. 38. — Zo een partij, in burgerlijke zaken, bij het Hof van Verbreking geen advocaat vindt om haar

te vertegenwoordigen, dan wordt daarin voorzien door de stafhouder van de Orde.

Art. 39. — De advocaten bij het Hof van Verbreking vormen de orde van de advocaten bij het Hof van Verbreking; aan het hoofd er van staat het hoofd van de Orde die de titel voert van stafhouder; de Orde omvat en tuchtraad, samengesteld uit vijf leden, waaronder de stafhouder. De algemene vergaderingen worden hetzij door de stafhouder, hetzij door de Procureur-Generaal samengeroepen.

Art. 40. — De advocaten bij het Hof van Verbreking komen elk jaar, in de loop van de laatste maand van het rechterlijk jaar, in algemene vergadering bijeen, om bij afzonderlijke stemming eerst de stafhouder en vervolgens de leden van de Raad van de Orde te verkiezen.

De Raad bestaat uit 5 leden, de stafhouder inbegrepen.

Deze vergadering wordt voorgezeten door de oudste advocaat met als secretaris de jongste van de advocaten.

De verkiezingen hebben plaats bij betrekkelijke meerderheid der stemmen; in geval van staking van stemmen moet er een herstemming gehouden worden; behalen er, bij de tweede stemming, kandidaten eveneens hetzelfde aantal stemmen, dan wordt de langst op de tabel ingeschreven advocaat verkozen verklaard.

Om geldig te beraadslagen moet, zowel in de algemene vergadering als in de tuchtraad, de meerderheid van de leden aanwezig zijn.

Art. 40. — Behoudens hetgeen in voorgaand artikel bepaald werd, zit de stafhouder de algemene vergadering van de advocaten en de Raad van de Orde voor.

Ingeval van overlijden of belet van de stafhouder wordt hij voorlopig vervangen door het lid van de Raad van de Orde dat het langst ingeschreven is volgens de volgorde van de tabel.

Art. 42. — De tabel waarop de advocaten bij het Hof van Verbreking, volgens de volgorde van hun eedaflegging ingeschreven zijn, wordt elk jaar aan de Procureur-Generaal bij het Hof van Verbreking overgemaakt.

Art. 43. — In tuchtaangelegenheden kan de Raad van de Orde, volgens de gevallen het eisen, waarschuwen, censureren of een blaam uitspreken.

De Procureur-Generaal kan zich een uitgifte laten bezorgen van alle beraadslagingen van de algemene vergadering en van alle beslissingen van de Raad van de Orde.

Het recht tot schorsing of schrapping is in handen van het Hof van Verbreking, de advocaat gehoord of behoorlijk opgeroepen.

Art. 44. — De Procureur-Generaal bij het Hof van Verbreking en de betrokken advocaat hebben beiden het recht beroep in te stellen tegen een uitspraak van de Raad van de Orde binnen de termijn van 15 dagen die volgt op die van de aanzegging van de uitspraak; dit beroep wordt vóór het Hof van Verbreking gebracht. Het wordt ingesteld bij een tot de eerste-voorzitter gericht verzoekschrift; een afschrift van dit verzoekschrift wordt binnen de termijn van acht dagen aan de stafhouder gezonden. De betrokken partijen worden door toedoen van de griffie opgeroepen om in raadkamer gehoord te worden; zij kunnen ter griffie kennis nemen van het op het beroep gewezen arrest.

Art. 45. — De regels die gelden voor de advocaten bij het Hof van Beroep en voor hun Raden van de Orde, zijn op de Orde der Advocaten bij het Hof van Verbreking toepasselijk, in zover er door de vorige artikelen niet van afgeweken wordt.

Titel III.

Abrogatie.

Zie wetsontwerp, Kamer van Volksvertegenwoordigers, zittijd 1950-1951, n° 244. Er bij voegende :

- laatste alinea artikel 9 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering;
- artikelen 61 en 62 van de wet van 18 Juni 1869, herdrukt krachtens K. B. van 22 Februari 1892;
- artikel 421 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering;
- artikel 62, alinea 1, van de wet op de Arbeids-gerechten.

Er wordt niet afgeweken van artikel 295 van het Wetboek van Strafvordering, nog van artikel 177 der wet van 18 Juni 1869 op de gerechtelijke organisatie.

Titel IV.

Delegatie.

De Koning neemt alle algemene reglementen die tot voorwerp hebben de organisatie der balie's en de modaliteiten van uitvoering der huidige wet.

Deze zal in voege treden drie maanden na de verschijning in het Staatsblad.

NECROLOGIE

Prof. Dr J. A. VERAART

Het onverwachte overlijden van Prof. Veraart te Wassenaar op 15 Januari jl., als gevolg van een auto-ongeval, heeft ook in België, vooral in de kringen waar men zich voor arbeidsrecht interesseert, een smartelijke ontroering verwekt.

Prof. Veraart was vooral bekend als de pionier van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in Nederland, waaraan hij twee belangrijke boeken wijdde : « Vraagstukken der Economische Bedrijfsorganisatie », 's-Hertogenbosch 1919, en « Beginselen der Economische Bedrijfsorganisatie », Bussum, 1921.

Hij werd op 26 Januari 1886 te Amsterdam geboren. Na zijn middelbaar onderwijs bij de Paters Jezuïeten, studeerde hij rechtswetenschap en economie aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, waar hij in 1908 zijn doctoraal examen deed, en in 1910 promoveerde. Hij vestigde zich in 1911 te 's-Gravenhage, om er de opdracht van de secretaris van het typografisch bedrijf te vervullen; hij had een ruim aandeel bij het afsluiten van de eerste collectieve arbeidsovereenkomst in het Nederlands boekdrukkersbedrijf op 1 Januari 1914.

Hij werd verbonden aan de Technische Hogeschool te Delft, eerst als privaat-docent (1914) in de leer der economische bedrijfsorganisatie; later (1918) als hoogleraar in de staathuishouding, arbeidswetgeving, mijnrecht en handelsrecht; in 1939 vervulde hij er het ambt van rector magnificus. In 1947 werd hij benoemd tot

voorzitter van de Nederlandse vereniging van hoogleraren en lectoren.

In 1948 publiceerde hij een lezenswaardige studie over « Vijftig jaren arbeidsrecht ».

Ook op het terrein van de practische politiek vervulde hij invloedrijke opdrachten : in 1919 nam hij deel aan het opstellen van het belangrijk Paasmanifest van de R. K. vakbeweging, en aanvaardde hij de leiding van het bureau der Federatie van R. K. Middenstandsbonden in Nederland; in 1923 werd hij tot lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland verkozen; in 1925 tot lid van de Tweede Kamer. Tijdens de jongste wereldoorlog was hij verbonden aan de Nederlandse departementen van Justitie en Oorlogsvoering in Engeland. In 1947 werd hij voorzitter van de juridische en economische afdeling der Katholieke Wetenschappelijke Vereniging.

Zijn verdienste als theoreticus van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie werd in brede kringen erkend. In het jongste werk van Prof. Molenaar (Leiden) over Arbeidsrecht wordt zeer uitvoerig aandacht gewijd aan zijn denkbeelden. Er wordt o.m. beklemtoond dat naar de mening van Prof. Veraart de bedrijfsorganisatie ook op de kwaliteit der productie invloed moet hebben. Zijn opvattingen worden vergeleken bij deze voorgestaan door de aanhangers van het Guild-socialisme in Groot-Brittannië. (Prof. Molenaar, Arbeidsrecht, I, blz. 740, Zwolle, 1953.)

In België hebben de denkbeelden van Prof. Veraart een zekere, hoewel beperkte invloed gehad. In deskundige kringen werden zijn geschriften gelezen; in Juli 1953 schreef hij voor « Streven », katholiek cultureel tijdschrift, een opgemerkte bijdrage over de « Christelijke Samenleving naar Quadragesimo Anno ».

Het ware moeilijk de figuur van Prof. Veraart beter te typeren dan onder de volgende trekken, welke wij aan Prof. W. F. de Gaay Fortman van de Vrije Universiteit te Amsterdam, ontlenuen : « Had Veraart eenmaal een standpunt bepaald dan was hij voor argumenten daartegen weinig toegankelijk. Als tegenargument werd dan vaak een citaat uit een eigen geschrift van vroegere datum gebruikt, hetgeen op de tegenstander dikwijls prikkelend werkte. En het viel hem moeilijk zaken van personen te scheiden. Zakelijk verschil van mening kon bij hem licht tot persoonlijke verwijdering leiden. Aan de andere kant was het zo, dat, wanneer hij een medestander meende gevonden te hebben in de zaak, waarom het hem ging, hij voor deze tevens persoonlijke genegenheid toonde. En wanneer Veraart aan een debat deelnam, kon men er zeker van zijn, dat het de moeite waard was te luisteren. Een langdradig debat kreeg plotseling fleur, wanneer hij er zich in mengde. »

Al wie met Prof. Veraart of met zijn geschriften kennis heeft gemaakt, zal de herinnering bewaren van een man, die met hart en ziel aan zijn denkbeelden verknocht was en die als een vrome ridder heeft gestreden. Voor het verdedigen van zijn denkbeelden heeft hij een merkwaardige scherpzinnigheid en arbeidslust en strijdvaardigheid ontwikkeld. In de geschiedenis van de Nederlandse publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie zal zijn naam steeds met eer vermeld blijven.

*F. Van Goethem,
Hoogleraar te Leuven.*

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

MEDEDELINGEN

BELGISCH - LUXEMBURGSE UNIE VOOR STRAFRECHT

De Belgisch-Luxemburgse Unie voor Strafrecht richt een vergadering in te Brussel op Zaterdag 29 Januari 1955, te 14 u. 30, in de eerste kamer van het Hof van Beroep te Brussel.

De dagorde bevat de bespreking van het verslag van de heer Dautricourt, rechter in de Rechtbank te Brussel, over « Deelneming in de vorming en de werking van misdadige benden ». Studie van een geval.

Dit verslag werd opgenomen in het nummer van Januari 1955 van de « Revue de Droit pénal et de Criminologie » en is een vervolg op de te Gent gehouden zitting van 6 November 1954, waar het door mej. J. Segers voorgelegde verslag werd besproken.

ERRATUM

In het n° 17 van 9 Januari 1955 van het Rechtskundig Weekblad werd een zinsnede weggelaten van het vonnis dd. 28 Juni 1954 der Burgerlijke Rechtbank te Gent, waardoor een der motieven wel enigszins onduidelijk voorkomt. Aan het einde van kolom 802: « ... van het verhuurde goed » ontbreekt nl. het volgende: « zouden gewijzigd hebben of de huurster in de onmogelijkheid » waarna de tekst voorkomende in kolom 803 regelmatig volgt.

Aan het n° 8 van het artikel « Militie », van de hand van Mr H. Van Eecke, verschenen in het n° 18 (kol. 840), dient de volgende wijziging aangebracht te worden:

8. Indien een dienstplichtige hetzij kostwinner, hetzij vader-weduwnaar van minstens één kind, wordt na het verstrijken van de Januari-maand van het jaar — en voor de miliciens 1956, na de 15e Maart 1955 — voorafgaand aan de oproeping onder de wapens en vóór de beëindiging van zijn werkelijke dienst, en dit ingevolge het overlijden (of de zware ziekte, gelijk te stellen met het overlijden) van een gezinslid, heeft hij recht op *buitengewoon* uitstel, waardoor hij naar de volgende lichting overgaat, ofwel op vrijlating, indien zijn aanvraag zich plaatst na de Januari-maand van het jaar waarin hij 22 jaar geworden is; voor de miliciens 1956 die 22 jaar worden in de loop van 1955, moet deze aanvraag zich plaatsen na de 15e Maart 1955.

TIJDSCHRIFTEN

Verzameling der arresten en adviezen van de Raad van State. — April 1954:

Rechtspraak van de Raad van State.

Nederlands Juristenblad. — 15 Januari 1955, afl. 3:

Mr Dr Benno Stok: Overtredingen betreffende arbeidsverrichtingen door en vervoer van dieren. — Reeks van voordrachten over het ontwerp van een nieuw Burgerlijk Wetboek. — Jhr Mr G. W. van der Does: Het nieuwe B. W. — Prof. Dr I. Samkalden: Schadeloosstelling bij onteigening aan huurder en pachter. — Mr J. W. Van der Zanden: L'intégration progressive de l'Europe. — Dr W. F. Van Leeuwen: Ruilen van dissertaties? — Dr J. A. Polak: Levensonderhoud en faillissement.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie. — 15 Januari 1955, n° 4382:

Prof. Mr J. C. van Oven: Handelingsbekwaamheid en goederengemeenschap (III, slot). — J. A. Van Pesch: Afwijking van de aanslag. — Fiscale rechtspraak van de Hoge Raad.

Journal des Tribunaux. — 16 Januari 1955, n° 4049:

J. Hoeffler: La procédure pénale de 1950 à 1953. — Rechtspraak.

Journal des Tribunaux d'Outre-Mer. — 15 Januari 1955, n° 55:

J. Vindevoghel: Les délais de recours au Conseil d'Etat. — Rechtspraak.

Recueil de jurisprudence du droit administratif et du Conseil d'Etat. — 4e trimestre, n° 4:

J. Stassen: Introduction à l'étude d'une réforme du contentieux administratif belge. — Rechtspraak met noten.

Revue générale des assurances et des responsabilités.

— November 1954, n° 9:

Rechtspraak.

Recueil Dalloz de doctrine de jurisprudence et de législation. — 15 Januari 1955, 2e cahier:

R. Savatier: Le dommage et la personne. — Rechtspraak.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"